

HABARI

INFORMATION OM TANZANIA

54 årg

Nr 4/2022

Ur innehållet: Songo Mnara, Kigoma-stiftet, Richard Leakey, Biubwa, Böcker.

TIDNINGEN HABARI

utges av
SVENSKTANZANISKA
FÖRENINGEN
SVETAN

REDAKTION   **epost: habari@svetan.org**
Lars Asker, redaktör   tel 08-38 48 55, mobil 0705 852310
lars.asker133@gmail.com
Eva Löfgren   mobil 0702 11 98 68
eva@diversity.se
Sten Löfgren   mobil 0708 90 59 59
sten@svetan.org

PRISUPPGIFTER 2022

SVETAN-medlemskap inkl HABARI   **300 kr**
Medlemskap exkl HABARI   **100 kr**
Familjemedlem exkl HABARI   **50 kr**
Ungdomsmedlemskap   **150 kr**
Prenumeration HABARI   **250 kr**
Enstaka HABARI   **50 kr**
(Äldre nummer pris efter överenskommelse)

Betala in korrekt belopp på SVETANs plusgiro
35 95 50-1 – ange på talongen vad som önskas.

Betalning med mobil via Swish: 1230-269-787

ÄMNESOMRÅDEN i tidigare HABARI

4/11 Flora och Fauna	2/17 Swahili
1/12 Självständigheten 50 år	3/17 Rättsväsende
2/12 Joha trust & Mama Barbro mm	4/17 Turism
3/12 Mänskliga rättigheter	1/18 Sexuell och reproduktiv hälsa
4/12 Företagsamhet	2/18 Handkapp, hälsa mm
1/13 Kvinnliga förebilder	3/18 Svetans 50 årsjubileum
2/13 John Kilaka, Karagwe 30 år mm	4/18 Religion
3/13 Swahili	1/19 Tanzaling, Sten Rylanders tal
4/13 Tanzaniadag, energi	2/19 Kultur: Tingatinga, Makonde...
1/14 Konst och litteratur	3/19 Grindar som statusmarkör
2/14 Konst och litteratur	4/19 Kibaha 50 år
3/14 NAO, cykelsafari, swahilidag	1/20 Grindar som statusmarkör
4/14 Jordbruk och industri	2/20 Mkapas memoarer, UD-rapport
1/15 Nätverksmessa	3/20 Hårmode, medicinmän, mm
2/15 Zanzibar	4/20 Valanalys, slavhandel, Tumaini
3/15 Forskningsarbete	1/21 Digital entreprenör mm
4/15 Valet	2/21 Magufulis död, Ndugu, Ekängen
1/16 Valanalys	3/21 Scania-Ursus-Kibaha
2/16 Ungdomar och framtiden	4/21 Nobelpris, Stig Holmqvist, JOHA
3/16 Partnerskap för lokal demokrati	1/22 Revision, Gurnah, Sahlberg död
4/16 Blandat	2/22 Tingatinga jubileum
1/17 Volontärarbete	3/22 Ushirika wa Neema, Udornas tid

Kopior på enstaka HABARI-artiklar kan beställas från redaktionen. Eftertryck eller utdrag ur artiklar får endast ske med författarens tillstånd. Citera oss gärna, men ange källan!

Omslagsfoto: Mötesplats i ruinerna av palatset på Songo Mnara i Kilwa-arkipelagen. Foto Åke Abrahamsson

Flyeralarm AB, Stockholm 2022, ISSN 0345437
Tryckt på miljövänligt papper

sid 2 - Habari 4/2022

SVETAN

www.svetan.org
[www.facebook.com/
SvenskTanzaniska](https://www.facebook.com/SvenskTanzaniska)
c/o Martha Kente Andersson
Smögengatan 20
416 74 Göteborg

***

STYRELSE

Rehema Prick, ordförande
rehema.prick@telia.com

Linus Dunkers, sekreterare
linus@dunkers.nu

Martha Andersson, kassör
marthakente@yahoo.com

Jeanette Olsson, ledamot/Tumaini
msjeanetteolsson@hotmail.com

Emma Kreü, ledamot
emmakreu@gmail.com

Lars Asker, ledamot Habari
lars.asker133@gmail.com

Harriet Rehn, suppleant
harriet_rehn@yahoo.se

LOKALREPRESENTANTER

Erland Hillby
Herrhagsv 190, 752 67 Uppsala
tel 076 820 70 59

Gunilla Lundahl
Föreningen Tandala
Nöbbelövs Torg 29, 22652 Lund
tel 076 866 60 39

Rehema Prick
Franks gata 8, 45772 Grebbestad
tel 070-732 20 21

Ta gärna kontakt med en lokalrepresentant om du t.ex. vill veta mer om Tanzania, undrar över hur det är att arbeta där eller vill få tag i någon som kan komma och prata om Tanzania. Vill du bli lokalrepresentant ta kontakt med ordföranden!

***

STÖDPROJEKT

Tumaini Children's Center

Kontaktperson Helena Stigsson
<http://futurewithhope.se/tumaini/>
Bankgiro 552-8161

***

Tanzanias ambassad

Tel 08732 24 30 /31
Näsby Allé 6, 183 55 TÄBY
epost: mailbox@tanemb.se
www.tanemb.se

ORDFÖRANDE

Kära medlemmar!

Hösten har kommit och de flesta har haft sin ledighet. Jag hoppas alla har haft det riktigt skön sommar.

När detta skrivs kommer snart Svetans Höstmöte i Stockholm att gå av stapeln, med flera intressanta föreläsningar och film. Hoppas att så många som möjligt kommer att delta nu när vi kan träffas "på riktigt" igen.

I september har Svetans styrelse haft möte med Friends of House of Culture i Dar es Salaam och diskuterat frågan om deras förening kan gå in i Svetan och bilda en egen projektgrupp. Den skulle då ha särskild inriktning på frågor om National Museum och House of Culture. Förhoppningsvis kan detta öka stödet till House of Culture och museet och till kultur i bredare bemärkelse, inklusive möjligheterna att främja kulturutbyte. Styrelsen ser positivt på detta och kommer arbeta vidare under hösten och vintern för att arbeta fram ett förslag att ta ställning till på vårt årsmöte.

Tanzania har ändrat sin inställning till Covid-pandemin, det märktes under mitt besök i somras, flera är vaccinerade. President Samia Suluhu Hassan styr ekonomin i rätt riktning sedan hon tillträdde vintern 2021. Investerararsentimentet har förbättrats samtidigt som flera utvecklingsprojekt har återupplivats.

Varje Svetanmedlem kan också bidra till medlemsrekryteringen genom att sprida information om Svetan.

Bästa hälsningar

Rehema Prick

Ake Abrahamsson:

Resan till Songo Mnara

Under min resa till södra Tanzania i maj 2022 var ett mål att besöka ön Songo Mnara. Ön ligger i Kilwa-arkipelagen på korallgrund med ruiner av en framgångsrik medeltida handelsstad, nära det mer omtalade Kilwa Kisiwani. Kilwa Kisiwani utgör tillsammans med Songo Mnara ett av UNESCOs världsarv.

Bakgrund

Det här handlar om tiden från tidigt 1000-tal till 1500 AD, då Kilwa Kisiwani utgjorde ett nav i handeln i Indiska Oceanien mellan den Arabiska halvön och Asien med de inre områdena från kusten av östra Afrika, samt med Komorerna och Madagaskar i Indiska Oceanien. Varor som textilier, glaspärlor, kristaller, parfymer, silver, keramik och kinesiskt porslin inhandlades i utbyte mot guld, elfenben, djurhudar och mangrovetimmer från den afrikanska kontinenten. Höjdpunkten för Kilwa var under 1300- och 1400-talet då deras handelsmonopol på guld som fördes ut till Sofala i Mocambique från Great Zimbabwe var som mest lönsamt. En dåtida berömd geograf och upptäckare, Ibn Battutas omdöme om Kilwa Kisiwani från ett besök år 1331, är ofta citerat: "En av de vackraste städerna i världen".

Songo Mnara stenstad blev en förhamn till Kilwa från 1300-talet till 1500-talet för att underlätta leveransalternativ när Kilwas makt och rikedom expanderade. Fartyg kunde då stoppas vid Songo Mnara av skatte- och handelsskäl, medan omlastning av varor till mer manövrerbara lokala båtar till Kilwa Kisiwani hamn också genomfördes. Det var i en tid av högkonjunktur.

Två gånger har jag besökt Kilwa Kisiwani, 1978 och 2014. Ruinerna på Kisiwani är omfattande och i min lilla fickdagbok från 1978 skrev jag endast: - Mycket att se på ön!

Tre byggnader minns jag tydligt, fortet Gereza, palatset Husuni Kubwa och den stora moskén Great Mosque. Speciellt Husuni Kubwa imponerade.

Dock var Songo Mnara tämligen okänt. Under en lång tid visste jag inte ens var det låg, trots att det är en ögranne till Kilwa Kisiwani, ungefär en mil söder om Kilwa Kisiwani stad.

De två öarna fick status som National Monuments i det brittiska Tanganyika år 1937 och efter landets självständighet fortsatte deras status, under Antiquities Act 1964, som betydande nationella skatter. År 1981 blev deras status än mer uppmärksammat då Kilwa Kisiwani och Songo Mnara blev upptagna i UNESCOs lista över Världsarv.

Det innebar möjligheter att få stöd av internationella organisationer att kunna utveckla och försäkra platsernas framtid, men även att nationen formulerar en plan och gör en dokumentation över verksamheten. Trots att det kom en del bidrag utifrån till Kilwa Kisiwani försämrades läget och Tanzania anmodades av Världsarvskommittén 1996 att skapa Management Plans för platserna. En sådan plan dröjde och år 2004 hamnade Kilwa Kisiwani och Songo Mnara på en lista över hotade världsarv. Miljömässiga hot fanns i form av stranderosion genom ökad vågaktivitet, trädfällning av mangrove, uttag av sand och koraller för husbyggande och försämring av grunder till strandnära

byggnader. Människors och djurs, getters, intrång på skyddade områden påverkade också. Korallstenar togs från byggnader för att användas till nya husbyggen.

För att gå vidare utformades två strategier: Ett skapande av en verksamhetsplan och genomförande av olika konserverings- och verksamhetsprojekt. Verksamheten styrdes upp och år 2014 ströks de två platserna från listan över hotade världsarv.

Songo Mnara

Vid min ankomst till Kilwa Masoko i maj ville jag få besked om möjligheten att kunna besöka Songo Mnara. Kilwa Masoko är dagens säte för Kilwadistriktets myndigheter och administration. Här finns en modernare djupare hamn, varifrån ön Kilwa Kisiwani syns.

Vid busstorget ligger ett nystartat informationskontor, som gav mig en underbar service. Jag blev presenterad till en guide, Ahmed Mtenje, som gav mig information om att resa till Songo Mnara. Han bokade en båt och tog mig till myndigheten Mali Asili's, kontor för att betala besöks- och hamnavgift. Priset blev 800 kr. (Till Kilwa Kisiwani är det halva priset).

Inom en timma satt jag i en dieseldriven båt på väg mot Songo Mnara med Ahmed och vår kapten. Vi passerar och rundar Kilwa Kisiwani och kommer ut på mer öppet vatten. Längs alla stränder lyser det kompakt grönt av all mangroveskog. Enskilda fiskare i små båtar ser vi också under morgonen. Ahmed pekar ut platser söderöver på fastlandet och jag nämner min fundering över att åka från Lindi och ta en genare väg från riksvägen ner mot kusten innan jag når Kilwaavfarten. -Det går att göra, svarar Ahmed, om du tar av vid byn Hoteli Tatu, men vägen till Pande är dålig och resan bör ske under torrperioden. - Det finns inga guest house och du får ordna båttransport också för att nå Songo Mnara. Jag trodde ett tag att Songo Mnara låg på ett näs ut mot havet enligt en allmän karta. (Möjligen utbredd förekomst av mangrove). Tur att jag inte testade den "genvägen"!

Ahmed är själv född i Kilwa Kisiwani, så han är från trakten och visar sig vara en ex-

Rekonstruktion av Husuni Kubwa ur Karen Moons bok Kilwa Kisiwani.

Palmodling på väg upp till ruinstaden.

cellent guide. Han berättar om andra platser som också är delar av en äldre historia och snart har vi sikte på Songo Mnara, som ser ut att ha mycket växtlighet på ön. Efter 1½ timme är vi framme vid nordvästra delen av ön där staden Songo Mnaras ruiner finns.

Båten lägger till i en öppning av mangroveträden där det låg en del andra båtar också. Det är fiskares båtar, som gör tillfälliga besök till en camp vid strandkanten. En del fiskare i Lindi tar sig långt till Kilwatrakten för att få sina fångster. Kanske har de uppsökt denna camp?

Vi passerar campen, Ahmed och jag, och vi hamnar i ett mangroveparti som stigen tar oss igenom. Delvis blir det ett vadande bland mangroveträden innan vi befinner oss i ett område av en palmodling. Så vackert, grönt, ljust och tyst.

Plötsligt syns byggnader söderut i en glänta framför oss. Sultanens palats och andra byggnader i staden är mäktigt samlade i blickfånget.

Guiden Ahmed Mtenje på landningsplatsen. I bakgrunden motorbåten med soltak som ligger och väntar.

Songo Mnara's ruiner är en mycket väl bevarad korallstensbyggd swahili-stenstad med byggnationer där lokal korallsten är förenad med kalkmurbruk. Både murbruk och kalk tillverkades genom att bränna korall i öppna gropar. Denna byggnadsteknik utvecklades vid kusten från tidigt 1000-tal AD. Jämfört med Kilwa Kisiwani har det inte forskats så mycket om Songo Mnara förrän nyligen, 2009 - 2016. Multidisciplinära studier, såsom geoarkeologi, geofysiska undersökningar och geokemiska tester skedde först då. Resultatet från dessa studier visar att Songo Mnara troligen är en av de mest kortlivade Swahilibosättningarna under en period av 100 - 150 år, då staden var en betydande handelsplats under 1300 - och 1400 - talet. Det fanns sex moskéer, vilket var ovanligt på en yta av sju hektar och en befolkning av 500 - 1000 personer. De arkeologiska lämningarna omfattar även palats, hundratals gravar och gravmonument, över 40 korallbyggda husstrukturer, brunnar och en stadsmur som ofta omsluter stenstäder. Songo Mnara växte från en by med hus av jordväggar och växttak baserad på småskaligt jordbruk och fiske, till en äkta swahilistad: kosmopolitisk och muslimsk.

Längs västra stranden

Ahmed avvaktar med att gå fram till stenstaden. Vi börjar gå söderut på stigen längs västra stranden och stadsmuren. Havet är nära men syns inte. Det finns mangrove-skog och annan växtlighet som skymmer sikten. Stadsmuren syns knappt. Tidens tand och behovet av byggnadsmaterial hade väl gjort sitt. Det var vid denna strand som besökande båtar tidigare lade till. Här fanns en fyr, *mnara*, i tre våningar

Resterna av den fyr som givit namn till ön. Mnara betyder torn/fyr.

vid strandkanten. Nu återstår bara ett fundament, som är restaurerat och har rensats från mangroveträdd och rasade stenar.

Fyren gav namn till ön Songo Mnara och 30 meter ut från stranden på en liten ö, inom ebb- och flodflödet, ligger en ruin av en moské, Mnara Mosque. Idag är ruinen omringad av tät mangrove och ej synlig eller möjlig att besöka. Moskén hade plats för 16 bedjande och var byggd med kulpformade valv. Knappast gjort för besökande fiskare, utan mer för sjöfarare att välkomnas och kunna identifiera sig med en muslimsk säker och fredlig hamn.

Promenaden fortsätter längs strand och mur och tre moskéer står på tur, men inga andra byggnader. Rättare sagt, det är ruiner av moskéerna som fanns, vilket i stort sett är rester av väggar och delen av imamens böneplats, *mihrab*, riktad mot Mekka.

Town Wall Mosque, stadsmursmoskén, vid huvudentrén till staden från havet, passar in på beskrivningen av vägg och mihrab. Den ligger fyra meter från nuvarande strand och två meter över högvattensnivån intill stadsmuren. Moskén hade två rum, som skiljs av en inre vägg och troligen var det ingen dörr mellan rummen, utan det var olika ingångar på den södra och västra sidan. En förklaring till arrangemanget är att det kan vara kvinnornas moské, där det norra lilla rummet är för imamen och hans predikan och det större bakre rummet är för kvinnorna. En brand förstörde moskén vid början av 1500-talet och ruinen blev en del av stadsmuren. En möjlig förklaring till branden kan vara portugisernas framfart, som vid den här tiden förstörde Kilwa Kisiwani år 1505.

Small Mosque blev inte utgrävd 2009 -2016. Denna lilla moské är söder om huvudentrén till staden från havet och låg bredvid en bosättning av enklare jordhus och kan ha tjänat som en grannskapsmoské för denna del av samhället.

Den sydligaste moskén längs västra stranden, Necropolis Mosque, låg i en sluttning med utsikt över havet och drog uppmärksamhet från resande. Utanför stadsmuren är denna moské det första man stöter på

En del av palatset på Songo Mnara.

från den tillgängliga ankomstplatsen. Namnet Necropolis syftar på de döda och begravda inom tomten. Ruinen har rester av imamens böneplats och en samling gravstenar vid gravarna. Moskén associeras till begravningar och gravarna är av ett modest slag hellre än av monumentala konstruktioner. Det ger antydningar om att begravningar här har varit uttryckta i mer religiös och spirituellt anda och mindre av det världsliga.

I stenstaden

Nu gjorde vi gjorde en sväng tillbaka norrut in i ett skogsparti och kom bakvägen in till stenstaden. En magnifik syn av palatsets baksida och intilliggande baobabträäd (*mbuyu*), som är gigantiska. Trädens ålder kan uppgå till 1000 år och kanske dessa träd fanns här för 600 – 700 år sedan när stadslivet pågick. Till denna syn anslöt ljudet av örnars skrik. Ett ståttigt par av arten vithövdad afrikansk fiskörn hade ett näste i en trädkrona invid palatset.

Här på baksidan visar Ahmed mig ett kar som användes i det multidisciplinära projektet, vilket han också deltog i; behandling av korallstenar och tillverkning av kalk och murbruk. Det byggdes inget nytt, utan det handlade om att reparera och stärka partier i monumenten, vilket gjordes på ett traditionellt sätt. Ahmed påminde mig om att Songo Mnara inte var en konkurrent till Kilwa Kisiwani, utan en satellit och banden dem emellan visar fynd av mynt och keramik. Kilwa präglade för övrigt sina egna mynt, vilket blev betalningsmedel för handlare från både Indiska Oceanien och Östafrikas inland.

Vi går runt till framsidan av sultanens palats. Sultanen har en ”kontorsdel” där han tar emot gäster och leder verksamheten.

Sedan finns det en privat del där familj och vänner umgås och lever. Flera rum och utrymmen, ofta utan tak. Många rum presenteras som gästrum, vilket var en viktig del i kommersen. Band knöts med handelsmän, som togs emot och logerades i gästrum vid ankomst för kommande avyttringar och/eller inköp av varor. Ett sådant besök kunde vara i veckor och det var en stark relation handelsmännen emellan. Väntrummet till mottagnings- och mötesrummet hade långbänkar längs väggen. Taket var ”gjutet” på takbjälkar av mangrovepålar med en fots mellanrum. Längden på pålarna var och är standardiserad till knappt tre meter. Det avgör rummets maximala bredd.

Även sultanens dressing room var intakt och utsmyckat med en del diffusa målningar på väggen. Detaljer av nischer för ljus och föremål, uttag för upphängningar och trappsteg syntes i väggar, liksom i bad och toalettutrymmen. Det blir kanske lite rörigt och kallt bland ruinernas rumsutrymmen, men fantasin får flöda.

Vi är i området innanför stadsmuren. Den södra delen av muren utgörs av byggnadernas baksida i stenstaden. I de undersökningar som gjordes nyligen passar det speciellt för Songo Mnara att göra en analys av detta område. Dels beroende på stadens korta existens, dels för att dess stadsplan är lättförståelig genom befintlig arkitektur. Kilwa Kisiwani vore svårare med lång tid av bosättning sedan 700-talet med förändringar och utspriddhet av stadens aktuella byggnader under 800 år.

En kartskiss av Songo Mnara över området innanför stadsmuren visar tre förmodade öppna områden i norr, centralt och

Guiden Ahmed Mtenje i sultanens väntrum med långbänkar och tak med mangrovebjälkar.

väst. Geofysiska data pekar på att många aktiviteter försiggick inom stadsmuren, vilket inte var belagt tidigare. Det öppna området i västra delen vid sidan av entrén från havet hade bosättningar av jordhus, ”wattle and daub houses”. Industriell verksamhet identifierades också inom staden. Järnbearbetning vid höga temperaturer för smidesarbeten kunde identifieras, liksom lämningar av slagg i jorden. Likaså framställning av kalk och murbruk ur korallsten som krävde ugnar/gropar. Sådana finnas i den norra öppna delen innanför stadsmuren.

Centrala moskén med dess centrala position i bosättningen kan vara den tidigaste moskén, byggd 1375 – 1400. Den byggdes

Stadmursmoskén, möjligen avsedd för kvinnor.

Afrikanska vithövdade fiskörnar i ett mbyuträd vid palatset.

på en upphöjd sockel för att bli mer synlig. Det var den enda moskén i cirka 40 år och tjänade både som en daglig och en fredagsmoské. Under expansionen 1425 - 1450 byggs en ny moské i stället för att bygga ut Centrala moskén, som nu blev en gravgårds moské.

Den största och senaste av stadens moskéer, Fredagsmoskén, byggs i det nordöstra hörnet intill de finaste husen i staden. Det finns en teori om att en mäktigare familj boende intill anlade Fredagsmoskén. Moskén är en ruin, men bäst bevarad med kolonner och delar av valv i större format. Böneplatsen ger intryck av en finare variant av utformning och intill moskén finns

Karta ur Karen Moons bok Kilwa Kisiwani över Kilwaområdet.

det ett gravområde där högre dignitärer är begravda närmast böneplatsen.

Songo Mnara var befolkad av olika grupper av familjer, några mer rika än andra, vilket syns på de olika husen i staden. Två stora byggnationer, ibland kallade palats, är i staden faktiskt vidsträckt byggnader av flera hus och sannolikt representerar de rikaste och mäktigaste familjerna/grupperna i staden. Den stora, och snabba, investeringen i den mesta utvecklade arkitekturen av bosättning, i moskéer och i de finaste husen, påvisar att dessa medlemmar av högre elit skulle ha haft en betydande roll i stadens organisation och planering, eftersom det var sannolikt deras rikedom som finansierade inte bara deras egna stora hus, utan också de många moskéer och muren som omger staden.

Det finns även många andra hus byggda med korall i mindre storlek, som representerar inte så rika familjer, fast sådana som var inblandade i lokal- och långdistansekonomi, enligt fynd av importerad keramik och lokalpräntade mynt även i de minsta korallhusen. Slutligen fanns det också några jordhus invid stenstaden för de sämst ställda.

Det finns forskare som hävdar att Songo Mnara var en reträttplats för rika handelsmän från Kilwa och att det nog inte fanns en ledare med makt som styrde detta samhälle. Sultanen som nämns här i texten, i samband med palatset, hade kanske lite makt? I flera studier om Songo Mnara har jag inte träffat på text om hithörande sultaner. Dock används namnet på palatset, som sultanens plats.

År 2011 under utforskningen upptäcktes en deponering under golvet i ett av de fashionabla husen i Songo Mnara. I ett rum hade två skilda deponeringar gjorts. Först en samling av 360 kopparmynt, de flesta från Kilwa, 11 karneol kristaller och två glaspärlor. Det andra fyndet bestod av en mängd keramik och två karneolkristaller, men inga mynt. Vid byggnation av hus kunde husägarna deponera värdeföremål i husgrunden, ge ett offer, för att blidka en högre makt om att egendom och familj skulle undkomma svårigheter. Kilwa präglade sina egna mynt; koppar-, silver- och guldmynt. Kopparmynten blev betalningsmedel för handlare från både Indiska Oceanien och Östafrikas inland. Silver- och guldmynten var av högre värden och fungerade vid större transaktioner och som betydande gåvor. Myntsamlingen innehöll olika mynt från 1000-talet till tidigt 1400-tal representerande 18 regenter, alla utom en, i Kilwa. Det visar att alla mynten var i cirkulation, eller tillgängliga, vid deponeringen under sent 1300-tal eller tidigt 1400-tal.

En fortsatt historia.....

Portugiser seglade in i Indiska Oceanien 1498 och i Kilwa blev de förvånade över öbornas höga levnadsstandard, vilken inte var sämre jämfört med deras egen. Det verkade finnas mellan 5 000 och 10 000 invånare vid deras ankomst. Portugiserna insåg Kilwas monopol vad gäller guldhandeln från Sofala. Deras mål blev nu att ta kontroll över handeln i Indiska Oceanien och ta makten över Sofala för sig själva. Kilwa angreps och lämnades i ruiner och deras prominenta handelsposition var inte aktuell längre, vilket naturligtvis drabbade Songo Mnara också. Ön övergavs

Portugisernas makt och deras avbrott av ursprunglig handel i regionen varade nästan under 200 år. En förändring skedde under 1700-talet då handelsfolk från Oman hade tagit över dominansen från portugiserna. Kilwa Kisiwani fick en kort period av ökad kommers, mest beroende på handel av slavar till Omanska och Franska intressenter. Sultanen i Kilwa kunde nu bygga ett nytt palats, Makutani, på ön. (Tyvärr med byggmaterial från öns äldre lämningar). På Songo Mnara säges det ha funnits några familjer boende där under 1700-talet. 1784 tog dock Omanier makten över Kilwa Kisiwani och 1840 blev Kilwas sista sultan deporterad till Oman.

Handeln med slavar och elfenben eskalerar in på 1800-talet och Kilwa blev ett utskepningscentrum för slavar tagna söderut i inlandet och mot Lake Nyasa. Det är ett nytt Kilwa nu, Kilwa Kivinje, som blir stad och nytt centrum i distriktet beläget på fastlandet tre mil norr om Kilwa Kisiwani. Det blir under 1880-talet även de tyska kolonialisternas centrum i sin administration. Tyska Östafrika upphör dock i samband med 1:a världskrigets slut. Tyskland förlorade kriget och alla sina kolonier. Det blev nu engelskt styre i Tanganyika under FN:s mandat. Engelsmännen skapade ett nytt administrativt center i Kilwa Masoko söderut från Kilwa Kivinje och där fanns förutsättningar för en djuphamn, som nu används. En mindre flygplats samt bättre logifaciliteter skapades också.

Kilwas arkipelag – ett historiskt landskap

Kilwa Kisiwani ligger i en övärld, arkipelag, vars område har varit delaktigt i dess organisation och framgång. Songo Mnara är ett sådant exempel liksom två mindre öar, Sanje ya Kati och Sanje Majoma, som guiden Ahmed hade nämnt och pekat ut lite söder om Songo Mnara. Sanje ya Kati har ruiner av ett större rektangulärt försvarsverk och en moské från 1000 - 1100 talet. Det var en så kallad varnande granne till Kilwa Kisiwani.

Sanje Majoma, är lite mindre känt, men här finns ruiner härrörande från 1400-talet, som lär vara i dåligt skick.

Vid arbetet med att formulera en Management Plan och bli av med stämpeln av hotat världsarv i Tanzania väcktes en tanke om att världsarvet borde utökas med Sanje ya Kati och Sanje ya Majoma och även med den historiska staden Kilwa Kivinje, som ju är en kommersiell förlängning av Kilwa Kisiwani. Kivinje har en speciell arkitektur av arabisk och indisk karaktär, som tyvärr står och förfaller idag.

Det vore välkommet att presentera det historiska landskapet av Kilwas arkipelag sammantaget och behandla det som ett Världsarv.

Besöket i maj till Songo Mnara var angenämt. Gräset var grönare och vandringen var kortare nu än på Kilwa Kisiwani. Hela miljön var stimulerande och guiden Ahmed var duktig. Jag blev verkligen nyfiken av att ta reda på mer om ön och handeln, men då måste ön Sanje ya Kati ingå i en ny tur. En resa söder om Dar es Salaam, 3-4 timmar med bil, till Kilwa Masoko för att besöka Kilwaöarna, Kisiwani och Songo Mnara, samt Kilwa Kivinje på fastlandet, kan verkligen rekommenderas.

Text och foto där inte annat anges:
Åke Abrahamsson

Källor

Kilwa Kisiwani. Ancient Port City of the East African Coast, Karen Moon, Ministry of Natural Resources and Tourism, Tanzania, 2005

Challenges to the retention of the integrity of World Heritage Sites in Africa: the case of Kilwa Kisiwani and Songo Mnara, Tanzania, Elgidius B. Ichumbaki and Bertram B. Mapunda, Azania Archaeological Research in Africa, 2017

The complexity of public space at the Swahili town of Songo Mnara, Tanzania, Jeffrey Fleisher, Journal of Anthropological Archaeology 35, 2014

Geophysical Survey in Sub-Saharan Africa: magnetic and Electromagnetic Investigation of the UNESCO World Heritage Site of Songo Mnara, K. Welham, J. Fleisher, P. Cheetham, H. Manley, C. Steele and S. Wynne-Jones, Archaeological Prospection, 2014

A deposit of Kilwa-type coins from Songo Mnara, Tanzania, John Perkins, Jeffrey Fleisher and Stephanie Wynne-Jones, Azania Archaeological Research in Africa, Vol. 49, 2014

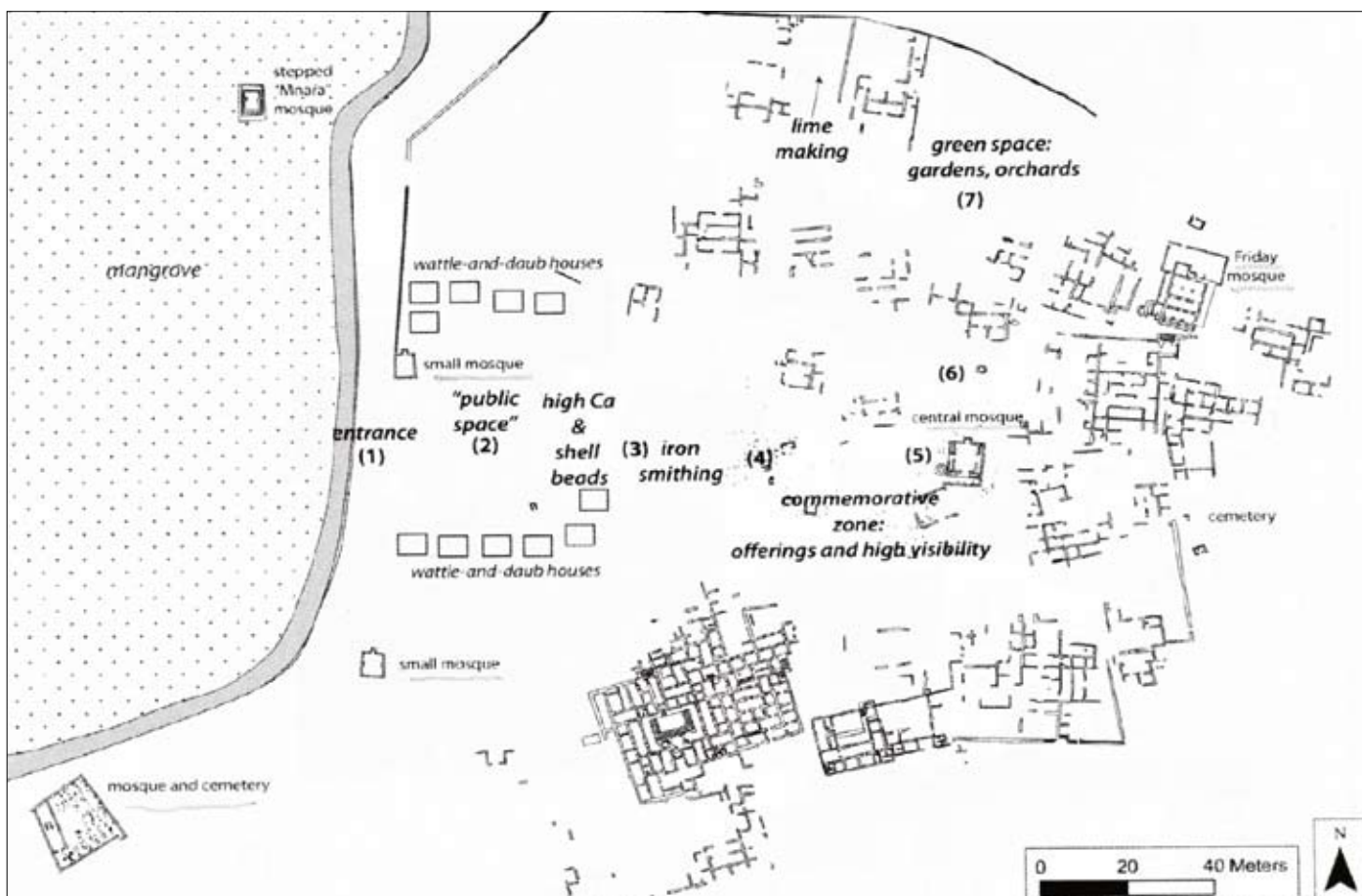
Frimärke med Songo Mnaras palats.

Swahili pre-modern warfare and violence in the Indian Ocean, Stephanie Pradines, Aga Khan University, London, 2020

Behind the Sultan of Kilwa's "Rebellious Conduct": Local Perspectives on an International East African Town, Jeffrey Fleisher, African Historical Archaeologies, 2011

Why Land Here? Ports and Harbors in Southeast Tanzania in the Early Second Millennium AD, Edward Pollard and Elgidius B. Ichumbaki, The Journal of Island and Coastal Archaeology, 2016

***

Kartskiss över Songo Mnara ruinstad

Kigoma nytt stift i lutherska kyrkan

Söndagen den 9 oktober vigdes och installerades Rt Rev Jackson Mushendwa, tidigare domprost i Bukoba i nordvästra Tanzania till biskop i det nybildade Västra stiftet inom Tanzanias evangelisk-lutherska kyrka - ELCT.

Västra stiftet är nummer 27 inom ELCT, en kyrka med över 8 miljoner kyrkotillhöriga.

Hela ELCT var representerat vid biskopsvigningen - från norr till söder och från öster till väster. ELCT täcker nu hela Tanzanias väldiga geografiska yta med en areal på 947 300 kvadratkilometer och med en befolkning på över 60 miljoner invånare. ELCT är en folkkyrka.

Flera tusen kristna deltog i denna kyrkliga högtid, som också sändes, streamades. Jag kunde själv tidigt på söndagsmorgonen i direktsändning följa biskopsvigningen på min mobil!

Arvet från svenska kyrkan

År 1940 - när andra världskriget hade pågått en tid i Europa - internerades alla tyska missionärer i dåvarande Tanganyika. Vad skulle då hända med den "faderlösa" framväxande evangelisk-lutherska kyrkan i Tanganyika?

Vid den tiden stod både Sverige och USA utanför krigshandlingarna. Vem eller vilka skulle då kunna ta ansvaret för dessa "faderlösa missioner". Frågan gick till Augustanasynoden i USA.

Svaret blev - med stor tvekan - ett ja. Augustanasynoden var invandrarkyrka för utvandrade svenskar till USA. Denna kyrkosynod bildades på 1860-talet. Men Augustanasynoden behövde hjälp.

Biskop Mushendwa, invigd för det nya stiftet i Kigoma

Evangeliska Fosterlandsstiftelsen hade redan under 1939 - före världskriget bröt ut - startat missionsverksamhet i Södra Tanganyika. Då tillfrågades "moderkyrkan" Svenska kyrkan och dess Missionsstyrelse som svarade ja, vi ställer till förfogande de resurser vi kan mobilisera, tre svenska missionärspär; Bengt Sundkler med hustru Ingeborg från Sydafrika, Gustav och Elisabeth Bernander samt Arne Johansson med hustru från Rhodesia som tog sig upp till Tanganyika. Bernanders med placering i området Dar es Salaam - Tanga och Sundklers i Bukoba. De anlände till Tanganyika 1941. Senare kom också genom Augustanasynoden flera missionärer från USA. Trots kriget kunde fler svenska missionärer ansluta.

Efter andra världskriget, i slutet på 1940- och början av 1950-talet kom därefter missionärer från våra grannländer, Finland, Norge och Danmark. Tyska missionärer fick återkomma till Tanganyika från 1955. År 1948 kom en hel kontingent av svenska missionärer till nordvästra Tanzania kring Bukoba, residensstaden. Bland dem kan nämnas förutom Sundklers, Barbro Johansson samt Gunnar och Imsa Ljungman. År 1961 valdes och vigdes missionären och professorn i missionshistoria Bengt Sundkler till Biskop i den så kallade Hayakyrkan i nordvästra Tanzania.

Arvet från svenska missionen

Synen på kyrkan som en episkopal folkkyrka är ett arv från den svenska missionen. Detta arv hade svenska kyrkan i sin tur fått från den romersk-katolska kyrkan i Sverige. Martin Luther kom att spela en avgörande roll i utvecklingen.

Den siste katolske biskopen i Sverige på 1520-talet stannade kvar i Sverige och vigde till präst den blivande svenske evangelisk-lutherske ärkebiskopen i Sverige, Laurentius Petri - samt några andra. (Ärkebiskop Laurentius Petri vigdes 1531 av den katolske Västerås-biskopen Petrus Magni, Peter Månsson). Genom detta fick Svenska kyrkans också en form av apostolisk vigningsuccession från Jesu apostlar och tiden framåt i kyrkan. Denna vigningsuccession fördes sedan vidare in i den framväxande evangelisk-lutherska kyrkan i Tanzania genom att Göteborgsbiskopen Bo Giertz år 1961 biskopsvigde Bengt Sundkler till biskop i Hayakyrkan

Den nya domkyrkan i Kigoma för det nybildade västra stiftet.

För att göra en lång historia kort har nu alla biskopar i aktiv tjänst inom ELCT denna vigningsuccession. Detta är något som afrikanerna/tanzanierna själva har bestämt. Denna vigningsuccession har en mycket stor ekumenisk betydelse. Det är inte bara den romersk-katolska kyrkans präster som har och har fått den utan denna apostoliska succession finns också i den anglikanska kyrkans episkopala ordning samt i den svenska och finska kyrkan, men inte i den danska och norska,

Ekumeniskt samarbete och samverkan med den Anglikanska och Romersk-katolska kyrkan har i Tanzania en stor betydelse. Det gäller också samhällsbyggnaden i Tanzania. För 100 år sedan uppskattades bara 1 % av befolkningen i Tanganyika vara kristen - jämfört med dagens 60 - 65% som anser sig vara kristna!

Missionärerna Elisabeth och Erland Hillby. Foto taget under hemmavistelse i Borås sommaren 1993.

Foto: Lennart Wihl-Hagberg

Folkkyrka

Ett annat arv som ELCT har är folkkyrkomodellen från Svenska kyrkan och de andra nordiska folkkyrkorna. När de gäller ledarskapet i kyrkan har man bestämt att titeln på "ärkebiskopen" skall vara Presiding Bishop. Presiding Bishop väljs för fyra år, men kan sedan omväljas för ytterligare en fyra-årsperiod, men inte mer. Detta har också många praktiska aspekter genom att Tanzania är till ytan ett så stort land. Det går en järnvägslinje rakt genom Tanzania. Den började byggas 1905 under den tyska kolonialtiden och hade sin utgångspunkt i Dar es Salaam vid Indiska oceanen i öster. Den blev färdig just före första världskrigets början 1914. 150 mil i obanad natur genom dåvarande Tanganyika. Slutstation var Kigoma, sjöstaden vid Tanganyikasjön i väster, där biskopsvigningen ägde rum söndagen den 9 oktober. Man brukar säga att ena hälften av stiftet inom ELCT finns med sina stiftsstäder norr om denna järnvägslinje och andra hälften - söder om denna linje. Därför väljs en Presiding Bishop varannan gång från söder och varannan gång från norr. Detta kan nog vara en praktisk tanzanisk klokhet. Ingen del skall dominera över den andre. Det gäller att balansera och hålla ihop den evangelisk-lutherska kyrkan i Tanzania. Och det gäller att ha en god och genomtänkt strategi för sammanhållningen.

Tanzanias evangelisk-lutherska kyrka har begåvats med många framstående kyrkliga ledare. Ett exempel på detta är att samtliga stift i den lutherska kyrkan var representerade vid biskopsvigningen i Kigoma och det nya Västra stiftet av ELCT.

Erland Hillby, Stenhagen Uppsala

Erland Hillby har 12 års vistelse, boende och arbete i Tanzania och har arbetat som kontraktsprost i Biharamulo i nordvästra stiftet med 50 år av kontakter med Tanzania och människor i landet

Landshövdingen i Kigomalänet lyckönskar Jackson Mushendwa som biskop i det nya västra stiftet av ELCT/ Foto: Erland Hillby

Den nyvigde biskopen Mushendwa omgiven av biskopinnan och Presiding Bishop

Minnesord:

Leakey fann förfäder på flygturen

Som viltvårdare jagade han tjuvskyttar, som politiker försökte han stoppa korrruptionen, som fossilletare hittade han "Turkanapojken". Lars Werdelin, professor i paleontologi, minns den mångsidige kenyanen Richard Leakey.

Richard Leakey föddes i Nairobi som mellansonen av tre till Louis och Mary Leakey, berömda paleontologer och arkeologer som sedan 1930-talet sökt efter spår av tidiga människor i Östafrika. Richard Leakey visade tidigt ett stort intresse för naturen och dess möjligheter. Redan 1960 grundade han tillsammans med vännen Kamoya Kimeu (senare berömd fossilletare) ett företag som fångade och sålde djur och skelett. Året därefter utvecklades detta till ett safariföretag. Han skaffade sedan pilotlicens och flög turister till Olduvai, där föräldrarna arbetade. Vid denna tid började han söka efter fossil, trots en uttalad ovilja att gå i föräldrarnas fotspår.

Första expeditionen, Omofloden

Karriären tog sin slutgiltiga inriktning då han utsågs av fadern Louis (som av hälsoskäl inte kunde delta) att leda den kenyanska delen av en fransk-amerikansk-kenyansk expedition som skulle söka efter tidiga människor i avlagringar kring Omofloden i södra Etiopien 1967. Trots framgångar – hans grupp fann de då äldsta kända lämningarna av vår art, Homo sapiens – ansåg han att han de övriga expeditionsdeltagarna behandlat honom nedlåtande på grund av hans brist på formell utbildning och dessutom tilldelat kenyanerna de minst intressanta områdena att utforska.

Koobi Fora

Efter ett tillfälligt besök i Nairobi flög han tillbaka över områdena öster om Turkana-sjön och såg intressanta avlagringar från luften. Ett närmare studium via helikopter bekräftade deras betydelse och på expeditionens andra år lyckades han övertala dess finansärer att avsätta tillräckligt med pengar för att flytta delar av verksamheten till östra Turkana-sjön, till ett område kallat Koobi Fora.

Arbetet vid Turkana-sjön inleddes 1968. Deltog gjorde bland andra den unga brittiska antropologen Meave Epps som två år senare blev Richard Leakeys andra hustru och sedermera en ledande forskare om människans utveckling. Framgångarna

vid Koobi Fora (och senare på västra sidan om Turkana-sjön) kom slag i slag, med fynd som "1470-skallen" (dess inventarienummer på National Museums of Kenya), senare kallad Homo rudolfensis, år 1972 och "Turkanapojken" (ett skelett av Homo ergaster) år 1984. Under denna tid var han dessutom chef för Kenyas nationalmuseum.

Viltvård

Mot slutet av 1980-talet lämnade Richard Leakey antropologin och utsågs till chef för Kenya Wildlife Service, landets viltvårdsmyndighet. Som chef omorganiserade han myndigheten till en paramilitär organisation med mål att utplåna det omfattande tjuvskyttet, särskilt av elefant och noshörning.

Han nådde stora framgångar i detta och genomförde 1989 en uppmärksam aktion, där han samlade alla beslagtagna elefantbetar och lät elda upp dem inför tv-kameror. I sitt arbete skaffade han sig dock mäktiga fiender och tvingades 1994 att avgå från sin post.

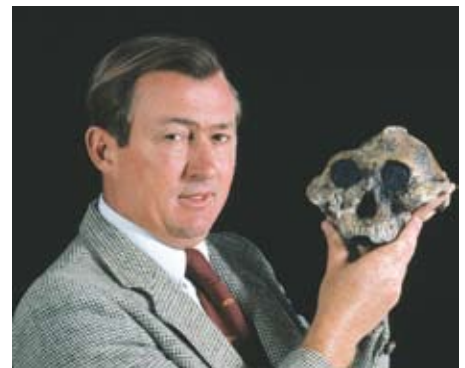
Safina

Han inträdde i stället i politiken som en av grundarna av oppositionspartiet Safina. Hans roll i politiken ledde till en utnämning som civilminister 1999, vilket var ett svar från regeringen på internationell kritik av en omfattande korrruption i landet. Richard Leakey började rensa upp i denna men än en gång var fienderna många och han fick avgå 2001.

Nya tag

År 2002 skaffade han sig en bas vid Stony Brook University i USA och bildade Turkana Basin Institute, ett forskningsinstitut med anläggningar för forskning på bägge sidor om Turkana-sjön, samt Wildlife Direct, en stödorganisation för viltvårdare i Afrika. Han gjorde comeback vid Kenya Wildlife Service 2015, denna gång som styrelseordförande.

De sista åren ägnade Richard Leakey åt att samla in medel till och planera för ett

stort museum och undervisningscentrum i Turkana-regionen med fokus på människans utveckling.

Richard Leakeys liv och karriär kan sammanfattas med uttrycket "viljan kan förflytta berg". De stora framgångarna till trots hade han en lång rad personliga motgångar. Vid 11 års ålder ådrog han sig en allvarlig skallfraktur. Han diagnosticerades 1969 med en dödlig njursjukdom som så småningom ledde till två njurtransplantationer; han genomgick också en levertransplantation. År 1993 störtade det sportplan han flög och han skadades allvarligt, vilket ledde till att han tvingades amputera bägge underbenen.

Richard Leakey publicerade 1983 självbiografen *One life* men hans gärning hade kunnat fylla flera liv.

Lars Werdelin
DN 2022-01-23

Richard Leakey 1944–2022

Antropolog, viltvårdare, författare, politiker. Gift med Meave, far till Louise och Samira, samt Anna i ett tidigare äktenskap.

Född i Nairobi, Kenya. Självlärd antropolog.

Ansvarig för och delaktig i fynd av fossila människor i områdena kring Turkana-sjön i norra Kenya.

Chef för Kenyas viltvårdsmyndighet 1989–1994.

Medgrundare och medlem av Safina, ett politiskt oppositionsparti 1995–1999.

Civilminister i Kenya 1999–2001.

Professor i antropologi vid Stony Brook University, USA sedan 2002. Grundare av Turkana Basin Institute.

Tidningskrönikan: Hög aktivitet utrikes, lugnt inrikes

I perioden augusti-oktober dominerar nyheter om olika utrikeskontakter, mest med Östafrika och Mellanöstern. Mama Samias regering fortsätter att driva på för mer och bättre samarbete inom EAC, där nu även Congo ingår, så att Östafrika numera sträcker sig ända till Atlanten i väster. I efterhand framstår det klart vilken bromskloss Magufulis regering utgjorde när det gäller ett utökat samarbete inom EAC.

Inrikes är den politiska situationen lugn, den partiöverskridande kommiten har ännu inte lagt förslag om hur nuvarande hinder för oppositionens verksamhet skall minskas. Ekonomiskt verkar Tanzania klara sig relativt bra trots stigande importpriser.

Zanzibar planerar återvinning

Zanzibar startar ett projekt för återvinning av sopor med tysk hjälp. Syftet är att hålla rent samtidigt som man skapar jobb. En workshop på temat har hållits för kommundienstmän, studenter, hotellägare och stadsplanerare. 2/8 Daily News

Zambias president på besök i Dar

Hichilema, som tillträdde 4 augusti som Zambias president, har gjort sitt första besök i Tanzania där han haft överläggningar med Mama Samia som han kallade sin syster. Samarbetet skall fördjupas genom möten mellan ministrar, statssekreterare och andra berörda. 2/8 Daily News

WFP in i torra områden

World Food Project startar ett projekt för torra områden bland annat i regionerna Dodoma, Singida, Tabora och Shinyanga. Målet är att höja produktionen och förbättra kopplingen till marknaden för småbrukare. Grödor som prioriteras är sorgum, solrosor och sojaböner. 5/8 Daily News

Zambia intresserat av gruvavtalen

Zambias president Hichilema var speciellt intresserad av hur Tanzania med start 2017 har lyckats förbättra avtalen med gruvbolagen, samt hur man lyckats integrera den

småskaliga gruvdriften i industrin genom licensiering och marknadsåtgärder.

7/8 Daily News

Swahili-universitet planeras

Kulturminister Mchengwa har träffat en delegation från UNESCO för att diskutera planerna på ett universitet specialiserat på swahili. Universitetet blir ett sätt att utveckla språket och stärka swahilins ställning internationellt. 9/8 Daily News

Stark shilling mildrar inflationen

Enligt bankrapporter är inflationstrycket stort från importen, men de lokala prisökningarna måttliga på grund av att shillingen handlas stadigt kring 2300 tsh/US\$. Under juli steg inflationen från 4,4% till 4,5%. 11/8 Daily News

Problem för kvinnliga journalister

Trots att jobben ökar inom mediaindustrin har kvinnliga journalister fortsatt problem med sextrakasserier och dåliga eller inga anställningsavtal. Detta framfördes vid ett möte i Zanzibar som organiserats av TAMWA, Tanzania Media Women. Mötet handlade mycket om mediasituation i Zanzibar där regeringen håller på att ta fram en ny medialag som enligt kulturministern där löser många problem. 18/8 Daily News

Kulturminister Mohamed Mchengwa vill gärna starta ett swahiliuniversitet med UNESCOs hjälp

Ryssland vill stärka relationerna

Ryske ambassadören Andrey Avetisyan säger att många ryska investerare är intresserade av Tanzania, men hittills är värdet av handeln med Ryssland bara cirka 200 miljoner US\$. Många tanzanier har tidigare utbildats i Ryssland och kan ryska, så grunden för stärkta relationer är utmärkt. Förra året mottog Tanzania 85 000 ryska turister. 18/8 Daily News

Mama Samia med på SADEC-möte

Mama Samia deltog i SADECs 42a möte i Kinshasa i Congo. Hon uppmanade medlemsländerna att satsa på "food security" och att släppa fram kvinnorna till ledande positioner – och framhöll naturligtvis Tanzania som ett föredöme. 18/8 Daily News

Flytt av boskap från Ngorongoro

Över 5 000 kor har flyttats från Ngorongoro till Handeni i Tanga-regionen. Flytten, som är frivillig, har under juni-augusti omfattat 158 familjer och deras boskap. I Handeni har staten byggt skolor, "cattle dips" med mera för de inflyttade.

Området kring Ngorongoro med dess unika djurliv hade 1959 en befolkning på omkring 8 000, medan antalet numera är över 100 000, vilket leder till miljöproblem. 3/9 Daily News

Nationella sorgedagar för Elizabeth

Vid drottning Elizabeths död utlystes 5 nationella sorgedagar i Tanzania. Elizabeth ledde det brittiska samväldet där Tanzania är medlem. 11/9 Daily News

Ny byggnad för TAEC

Atomenergikommissionen TAECs nya byggnad utanför Dodoma blir klar under hösten. Den innefattar bl.a. laboratorier för strålningsmätningar. TAEC kommer att ha ansvar för planerade kärnenergireaktorer. 13/9 Daily News

Zambias president Hakainde Hichilema hälsar på Mama Samia vid statsbesöket i Dar.

Congos president Félix Tshisekedi får hjälp av EAC att bekämpa gerillan i öster.

EAC ger militär hjälp till Congo

Congos president Félix Tshisekedi har kommit överens med EAC om en regional insatsstyrka för att bekämpa gerillan i östra Congo. Styrkan leds av en kenyansk general och insatsen skall utvärderas efter 6 månader. 13/9 Daily News

Congo integreras i EAC

Efter beslutet om Congos medlemskap i EAC börjar integreringen: Congo måste bl.a. utse en EAC-minister, betala sin medlemsavgift, utse en domare till EACs domstol samt 9 medlemmar till EACs parlament i Arusha. 13/9 Daily News

Ruto ny president i Kenya

15 presidenter var närvarande vid ceremonin då William Ruto svors in som president i Kenya, däribland Mama Samia. Ruto meddelade att hans regering stöder en fortsatt integration av EAC med fri rörlighet av människor och varor som mål. Han välkomnade också Congo som ny medlem. 13/9 Daily News

Världsdemokratidagen

I samband med World Democracy Day uttalade Mama Samia att demokrati och mänskliga rättigheter stöttar varandra. Den politiska oppositionen är missnöjd med nuvarande hinder för demonstrationer och möten, men Samia bad om tålamod tills den partiöverskridande kommittén som ar-

William Ruto svärs in som Kenyas president, han efterträder Uhuru Kenyatta.

betar med frågan kommer med förslag till förändringar. 15/9 Daily News

Mål för vattenförsörjning oförändrat

Målet för ordnad vattenförsörjning till 85% av landsbygden och 95% av stadsbebyggelse år 2025 ligger fast. Detta enligt vicepresident Mpango då han lade grunden för en ny vattenreningsanläggning för Mwanza, som skall kunna leverera 48 miljoner liter om dagen. Mwanza har vattenbrist trots att staden ligger vid Lake Victoria. 15/9 Daily News

World Clean Up Day

World Clean Up Day leds lokalt i Tanzania av organisationen Nipe Fagio, och i år hade man aktiviteter på åtta olika platser i Dar och på 20 platser i andra regioner. Fokus i år var att stoppa användningen av plastpåsar. Nipe Fagios ledare Ana Le Rocha anser att dagen ett bra tillfälle att öka medvetenheten om problemen med skräp och sophantering. 18/9 Daily News

Ny fas i vattenutvecklingen

Tredje fasen av vattenutvecklingsprogrammet har sjuats, skall pågå 2022- 2026. De två första faserna av programmet har inte alls uppnått sina mål, delvis på grund av korruption. Fas två hade dessutom problem med covidpandemin och minskat bistånd. Vattenminister Jumaa Aweso hävdar nu att man vidtagit åtgärder för att säkerställa ett bättre resultat. 18/9 Daily News

Lågt pris för mobil data i Tanzania

I Tanzania har man lägsta priset för mobil data i Östafrika, 0,71 US\$ per GB. Man hade 21 miljoner internetanvändare i juni. De största operatörerna i Tanzania är Vodacom, Tigo och Airtel. 20/9 Daily News

Tanzanisk film Oscar-nominerad

För första gången på 20 år har en tanzanisk film nominerats till en Oscar. Filmen *Vuta N'kuvute* - Swahili for dragkamp -

Vuta N'kuvute, första tanzaniska filmen som Oscarsnominerats på 20 år.

handlar om en zanzibar flicka av indisk härkomst och hennes romans under det brittiska imperiets sista dagar. Filmen har regisserats av Amil Shivji och baseras på romanen med samma titel av Adam Shafi.

Tanzanias första nominering till en Oscar var filmen *Maangazi: The Ancient One* år 2002. 22/9 Daily News

Ismaelis startar mangroveprojekt

Aga Khan Foundation har startat ett projekt för att återplantera mangroveträd längs Tanzanias kust. Mangroveskogarna utgör kolsänkor, strandskydd och yngelplatser men skogarna har minskat på grund av mänskliga aktiviteter.

Projektet inleddes med att 50 ismaelielever planterade 1500 träd i Mjimwema Mangrove Forest vid Kigamboni söder om Dar es Salaam. Samtidigt samlade man in 8 ton skräp på stranden, det mesta plast. 25/9 Daily News

Antalet turister stiger

Under första halvåret steg antalet turister till 742 000, från 546 000 2021. Möjligen når man upp till 1,5 miljoner turister för helåret, vilket var antalet 2019 innan epidemin. Enligt gällande plan är målet 5 miljoner turister och en inkomst på 6 miljarder US\$ per år 2026. 25/9 Daily News

BoT: BNP stiger med 5,4%

Enligt Bank of Tanzania steg BNP med 5,4% under det första kvartalet, mot prognosens 4,7%. Enligt BoT-chefen Luoga var viktiga sektorer jordbruk, infrastruktur, industri, gruvor samt turism. Luoga var nöjd med hur ekonomin hade klarat av de yttre påfrestningarna.

Skatteintäkterna låg på 94% mot prognosens 96%. Den förbättrade skatteindriv-

I en regeringsombildning blir Stergomena Tax ny utrikesminister efter Liberata Mulamula. Då blir posten som försvarsminister ledig och den får ...

ningen beror troligen på att EFD-utrustning införts hos företagen. 25/9 Daily News

Start för ny hamn i Bagamoyo 2023

Hamnstyrelsen TPA har meddelat att man planerar start av Bagamoyos hamnprojekt under nästa budgetår. Internationella partners är inte klara även om kinesiska investerare är påtänkta. TPA vill påbörja bygget snarast – hamnen i Dar är redan överlastad. 25/9 Daily News

Fortsatt TASAF-stöd till fattiga

Regeringen avser att fortsätta med stöd till de fattigaste genom Tanzania Social Action Fund (TASAF) enligt ansvarig minister Jenista Mhagama. TASAF arbetar med kontantstöd till de allra fattigaste och omfattar för närvarande 1,4 miljoner hushåll, av vilka 160 000 förväntas utgå då deras ekonomiska situation förbättrats tillräckligt. 26/9 Daily News

Varning för ebolautbrott

På grund av ebolautbrott i grannländerna Uganda och Congo har beredskapen höjts i Tanzanias östra regioner. I september hade Uganda 43 diagnostiserade fall av ebola, med 23 avlidna. 28/9 Daily News

Regeringsombildning

President Samia har genomfört en mindre ombildning av regeringen: Utrikesminister blir Stergomena Tax, tidigare försvarsminister, som ersätter Liberata Mulamula. Tidigare ministern för Local Government Innocent Bashungwa blir ny försvarsminister, medan Angelah Kairuki får hand om Local government. 2/10 Daily News

Tanzania invald i ITUs styrelse

Tanzania har blivit invald i International Telecommunication Union ITUs styrelse med 141 av 180 röster. 47 länder är representerade i styrelsen, däribland 13 från Afrika. IT-minister Nape Nnauye deltog i kongressen i Bukarest. 3/10 Daily News

Flickor mot skatt på mensskydd

Inför den kommande World Girl Child Day 11 oktober påpekar organisationer för

Innocent Bashungwa, som tidigare var ansvarig för Local Government...

flickor att skatten på mensskydd är ett allvarligt hinder för flickor att fullt ut delta i undervisning och ekonomiska aktiviteter. Man vill att regeringen avskaffar skatten och helst subventionerar mensskydden. 3/10 Daily News

Center för att behandla smitta

Regeringen vill inrätta ett center för smittsamma sjukdomar i Kagera, som ligger nära tidigare utbrott av ebola i Uganda och Congo. Centret skall ha ett område för isolering där personal kan arbeta längre perioder. Hälsominister Mwalimu vädjar om internationell hjälp för att hindra spridning av ebola och andra liknande farsoter. 5/10 Daily News

Turistkonferens i Arusha

FNs turistorganisation UNWTO har hållit konferens i Arusha. Premiärminister Kasim Majaliwa tackade FN för förtroendet att få anordna konferensen – möten, konferenser och utställningar är ett sätt att vidga turismen. Turismen står för 17% av BNP och 25% av intjänad utländsk valuta. 6/10 Daily News

Projekt mot översvämmingar i Dar

Ett projekt startar nu för att förhindra översvämmingar längs Msimbazi Valley, dit omkring 300 000 Dar es Salaam-bor flyttat oplanerat som ett resultat av den pågående urbaniseringen. Världsbanken står för 200 miljoner, Spanien för 30 miljoner och Nederländerna för 30 miljoner US\$.

Minister Jenista Mhagama meddelar att man fortsätter det framgångsrika kontantstödet till de fattigaste via TASAF

...där han nu ersätts av Angelah Kairuki som också blir ny parlamentsledamot.

Projektet omfattar översvämningskydd, förbättrad infrastruktur samt stadens första riktiga park. 6/10 Daily News

Mama Samia besöker Qatar

Som ett led i ansträngningarna att attrahera utländska investeringar har Mama Samia nu även besökt Qatar. Ett avtal om samarbete signerades av Tanzania, Zanzibar och Qatar, med syfte att underlätta investeringar och affärer speciellt inom områden som turism, infrastruktur och energi.

I Doha träffade Samia också emiren Sheikh Tamim bin Hamad Al Thani och finansminister Ali bin Ahmed Al Kuwari. 9/10 Daily News

President Ruto besöker Tanzania

På inbjudan av president Samia har nyvalde kenyanske presidenten Ruto nu varit på statsbesök med sin hustru i Tanzania. Han mottogs på flygplatsen med pompa och ståt och utrikesminister Tax. De två presidenternas möte signalerar att det nära samarbetet som inleddes av mama Samia och president Kenyatta fortsätter. 10/10 Daily News

Inflationen uppe i 4,8%

Septembersiffran för inflationen blev 4,8% vilket är den högsta på fem år. I Kenya blev den dock 9,2% och i Uganda 10%. Matpriserna drev på inflationen, men priset på olja föll tillbaka och dessutom subventionerade staten pumppriserna från juni. 11/10 Daily News

Zanzibars president besöker Oman

Det tidigare besöket av Mama Samia i Oman följdes upp med ett besök av Zanzibars president Mwinyi. Oman och Zanzibar har en lång gemensam historia. 11/10 Daily News

Framgång för Serengeti Girls

I FIFAs World Cup i fotboll för kvinnor under 17 år i Indien vann Serengeti Girls över Frankrike med 2-1 i gruppspelen. I första matchen förlorade man med 0-4 mot Japan. 15/10 Daily News

Bild från matchen då Serengeti Girls slog Frankrike med 2-1 i FIFAs ungdomsturnering för flickor i Indien.

Socketproduktionen ökar

Kagera Sugar Company har lyckats öka sin produktion från 60 000 till 110 000 ton per år, och man har planer på att producera upp till 300 000 ton. Regeringen stödjer en ökad produktion av socker för att undvika onödig import. 16/10 Daily News

Serengeti Girls till kvartsfinal

I tredje och sista gruppsspelematchen i Indien mot Canada spelade Serengeti Girls 1-1, och tog sig därmed till kvartsfinal. 18/10 Daily News

Kigoma blir allt viktigare

Mama Samia har varit i Kigoma för att inviga att staden kopplats till det nationella elnätet, tidigare har elen genererats lokalt till stora kostnader. Kigomas betydelse ökar som slutstation för den nya järnvägen och port mot Congo som just blivit medlem i EAC. 18/10 Citizen

Handelsbalansen mer negativ

Fram till augusti noterades ett underskott i handelsbalansen på 4,4 miljarder US\$, jämfört med endast 1,8 miljarder föregående år. Underskottet kan förklaras med mycket högre importpriser. Guldpriset som betyder mycket för exportintäkterna föll tillbaka under perioden. 19/10 Daily News

Digital identifiering av boskap

Den 31 oktober är deadline för att identifiera sin boskap men elektroniska öron-tags. Boskap utan denna identifikation får inte säljas i fortsättningen. Regeringen förväntar sig att omkring 45 miljoner djur berörs, men hittills har bara 4,1 miljoner djur fått sina öron-tags. Orsaken tros vara brister hos den lokala administrationen samt en negativ attityd från boskapsägarna. 19/10 Daily News

Zitto positiv till Samia i Kigoma

Oppositionspartiet ACTs ledare Zitto Kabwe berömmar Mama Samias ansträngningar att hålla ihop Tanzania, utan hänsyn till ideologier. Vid ett möte i Kigoma sa han att Mama Samias arbete för att få flerpartisystemet att fungera har skapat en stabil situation utan konflikter vilket gynnar landets utveckling. 19/10 Daily News

Kvinnor måste göra skillnad!

Vid ett tal inför ett möte i Dar med kvinnliga parlamentsledamöter från brittiska samväldet sade parlamentets talman Tulia Jackson att det var bra att antalet kvinnor i parlamenten ökar, men kvinnorna måste också säkerställa att deras medverkan ger förändring. 20/10 Daily News

Bönder vägrade sälja vid cashew

Vid de första auktionerna i Mtwara-regionen för cashewnötter blev det inga avslut då bönderna ansåg att de erbjudna priserna kring 2000 tsh per kilo var för låga. Man vill att staten går in med påtryckningar så att köparna höjer sina priser. 22/10 Daily News

Ökat samarbete med Congo

Congos president Tshisekedi har varit i Dar för överläggningar med Mama Samia. Liksom med Kenya har man haft en gemensam kommission som sedan augusti arbetat fram mer än 50 förslag till ett ökat samarbete. Man har även besökt IMF och Världsbanken och ansökt om ett gemensamt lån för att förlänga SGR-järnvägen från Kigoma till Congo via Burundi. Tanzania kommer också att renovera fartyget Sangara samt bygga ett nytt fartyg för

transporter till Congo via Lake Tanganyika. 24/10 Daily News

Vattenbrist i Dar es Salaam

Invånare i Dar och Coast-regionen får leva med vattenransonering sedan regnen uteblivit. Vattenproduktionen vid stadens Ruvu-anläggningar har gått ned till 60% av normal nivå, sedan vattennivåerna i magasinen sjunkit. När Kigamboni-projektet snart blir klart förbättras situationen något. 26/10 Daily News

Swahiliundervisning för ministrar

Ugandas regering har beslutat att alla ministrar skall få swahiliundervisning regelbundet under nästa år. Uganda har tidigare antagit swahili som nationellt språk förutom engelska. Swahiliundervisning i skolorna är obligatorisk. 27/10 Daily News

Gasprojektet LNG höjer BNP

LNG-projektet som innefattar djuphavsbörning och uppbyggnad av en fabrik har potential att tillföra ekonomin mellan 7 och 15 miljarder US\$ per år. BNP beräknas öka med en dryg procent. Avtal planeras med Equinox och Shell innan året är slut. 27/10 Daily News

Åtgärder mor ebolaspridning

Myndigheterna har skärpt vaksamheten inför möjlig ebolaspridning sedan fem nya fall diagnostiserats i Kampala. Hittills har man noterat 54 fall i Uganda, och 32 personer har dött. Både Kagera-regionen och Dar es Salaam, som tar emot flygresenärer från Kampala, har vidtagit åtgärder. Dock har ännu ingen ebola diagnostiserats i Tanzania. 31/10 Daily News

Den nye kenyanske presidenten William Ruto förbereds för att kandidera i presidentvalet

Biubwa - revolutionär kvinna på Zanzibar

Förra året publicerades en bok på kiswahili med titeln ”Biubwa Amour Zahor – Mwanamke Mwanamapinduzi”. Boken berättar om en kvinna på Zanzibar som aktivt deltog i partipolitiken och revolutionen som ledde fram till att Sultanen flydde och Abeid Karume blev president för Zanzibar. Boken berättar om en revolutionär och feminist som sprängde gränser.

Författaren och hennes källor

Zuhura Yunus från Zanzibar har skrivit boken om Biubwa Amour Zahor (som hon genomgående kallar Biubwa och som hon genomgående kallar Biubwa och som hon fortfarande lever). Zuhura Yunus var under många år journalist och programledare för BBCs Swahili Service. Sedan 2021 är hon taleskvinna för Tanzanias President Samia Suluhu Hassan. Boken innehåller många exempel på Zanzibar-kiswahili. För att bistå läsaren har Yunus inkluderat en ordlista som översätter Zanzibar-orden till fastlandsswahili.

Boken bygger till stor del på intervjuer med Biubwa. Yunus klargör i många fotnoter vilka andra källor som hon använt för att beskriva Biubwa, vilket ger boken en dokumentär prägel. Viktiga dokument från arkiven finns avbildade i boken. Där finns också många bilder från Biubwas politiska verksamhet och familj. En stor del av boken berättar om hennes privatliv, som innehöll många makar/partners och barn.

Barn- och ungdomen

Den 29e september 1938 födde Harbou Abdallah Muhammed al-Harthi dottern Biubwa. Pappan var Amour Zahor al-Ismaili. Dottern Biubwa var den arabiska familjens tredje barn (efter två systrar). Biubwa växte upp i staden Zanzibar. I unga år gillade hon att följa med sin pappa, som var Inspektör för Zanzibars poliskår. Han lärde henne att skjuta med gevär. Biubwa fick vidare träning i att använda skjutvapen när hon jagade antiloper tillsammans med sin farbror Humudi Ali Humudi. Hon tog körkort (ovanligt för en kvinna på den tiden) när hon var 20 år.

På den tiden var det inte många kvinnor som engagerade sig samhällsfrågor. Men hon tilläts, som Biubwa själv uttrycker det, att delta i föreningen för ”Girl Guide” och senare i ”Zanzibar Women’s Association”, som leddes av en engelska. När den politiska turbulensen började på 1950-talet lyssnade hon med stort intresse till flera partiers möten, men främst de möten som Afro-Shirazi partiet (ASP) höll på söndagar på torget vid Raha Leo Civic Centre. Hon gav pengar till partiet, blev medlem och tvekade inte att gå med i kampen för kvinnors rätt och jämställdhet och anti-rasism. Hon blev en respekterad medlem

och var en orädd debattör. Politiskt stod hon nära den radikale Abdulrahman Muhammad Babu. Babu var en av grundarna till UMMA Party och samarbetade med ASP. Biubwa blev god vän med Babus hustru Ashura i unga år.

Biubwa gifte sig med Said Kanguni (tjänsteman i migrationsverket) för första gången när hon gick andra klassen i sekundärskolan. Snart blev hon gravid och födde sitt första barn. Äktenskapet upplöstes medan hon fortfarande var studerande. På den tiden var det möjligt för en zanzibarisk kvinna att återuppta studierna efter barnafödsel. Biubwa var bäst i klassen och ville fortsätta sina studier. Trots att seden bjöd att hon skulle ha 40 dagars föräldraledigt, så återupptog Biubwa studierna 10 dagar efter födseln.

Zanzibar var ett etniskt och ekonomiskt uppdelat samhälle där araber, indier och afrikaner med olika ekonomiska möjligheter dominerade i olika delar av huvudön Unguja. Gifte mellan de etniska och ekonomiska/sociala grupperna förekom och accepterades för det mesta – exempelvis att en arabisk man gifte sig med indisk eller en afrikansk kvinna var inte konstigt. Däremot, att en arabisk kvinna gifte sig med en afrikansk man var mycket ovanligt. Biubwa kom att testa sin far i detta avseende.

Innan araben Biubwa gifte sig med afrikanen Kingwaba, hade hon (18 år ung) ett förhållande med den brittiske civilingenjören Herbert Fawcett. I hemlighet hade hon fött en dotter tillsammans med Herbert. När de väntade sitt andra barn bad hon sin far att välsigna ett giftermål med Herbert Fawcett, som var beredd att konvertera till islam. Pappan Amour Zahor totalvägrade, trots att de två passionerat älskade varandra. Biubwa and Herbert gjorde upprepade försök att få pappan polisinspektören att acceptera. I förtvivlan begick Herbert Fawcett till slut självmord genom att sätta en slang på avgasröret till sin bil och leda in avgaserna i förarhytten så att han avled av kolmonoxid-förgiftning den 31 december 1956. Fawcetts gravsten står på kyrkogården för ”Wazungu” (vita) nära polisstationen i Madema, Unguja. Biubwa bodde sedan en tid hos sin farbror Humudi och familjevänner i Dar. Hennes

Författaren Zuhura Yunus, numera presidentens taleskvinna.

far vill träffa henne men hon vill inte se honom. Sex månader efter begravningen födde Biubwa en dotter den 23 juni 1957. Hon återvände efter ytterligare sex månader till Unguja, där hon lyckades avlägga sin sekundärskoleexamen (form 4) som privatist.

Vid 22 års ålder bad Biubwa att fadern skulle acceptera att hon gifte sig med Kingwaba. Kingwaba var afrikan, läkare och muslim. Amour Zahor vägrade återigen. Kingwaba var ju afrikan. Att Biubwa gifte sig med en afrikan uppfattades som att hon vanärade araberna. Biubwa stämde sin far hos högste domaren (Jaji Mkuu) för ordna en vigselakt. Den vite högste domaren beslöt i Biubwas favör och beordrade Kadhi Mkuu (en muslimsk domare) att arrangera ett civilt giftermål i den muslimska domstolen. Domaren, som var god vän med Biubwas far, beslöt i trots mot Högsta Domarens beslut, att viga Biubwa och Kingwaba i sitt hem istället för domstolen i januari 1960. Enligt Biubwa var en arab, som stod familjen nära, beredd att ”slakta” Biubwa. Hennes far väddade att hon inte skulle dödas. Istället beordrade pappan att ingen i släkten skulle umgås med det nygifta paret. Alla utom två lydde – Biubwas farbror Humudi, som jagat antiloper tillsammans med Biubwa, och hennes äldre syster Aysha.

Biubwa bodde som den enda araben med sin afrikanske make i den ”afrikanska” stadsdelen Jang’ombe. De fick tre barn innan deras äktenskap sprack 1962. Kingwaba blev efter ett år mycket svartsjuk och våldsam. Biubwa beslöt att lämna honom och fick ”talaka” (skilsmässodom) från samma domare som vigt dem. Biubwa med barnen flyttade efter skilsmässan till sin barndomsvän Ashura Babu, hustrun till Abdulrahman Babu och en av grundarna av UMMA Party.

Måhända medförde Biubwas stora engagemang och deltagande i politiska ak-

tiviteter inom ASP till slitningar i äktenskapet. Biubwa var mycket aktiv i ASPs ungdomsförening och stark företrädare för antirasism och jämställdhet mellan kvinnor och män. Hon blev uttagen till att delta i en fyra månaders (politisk) studieresa till Kina i oktober 1963. Hon återvände till Dar es Salaam i januari 1964, några dagar innan revolutionen. Hon fick varningar om att läget på Zanzibar var osäkert och att hon borde vänta med resan dit. Men hon ville träffa sina barn och lyckades ordna en snabb båtresa till ön och återvände till Dar följande dag.

En revolutionär situation

ASP:s medlemmar kom från två etniska grupperingar – African Association och Shirazi Association. Ordförande för ASP var Abeid Karume. Detta parti tävlade med Zanzibar Nationalist Party (ZNP också kallad Hizbu) och Zanzibar och Pambas Peoples Party (ZPPP) om makten. I ZNP dominerade araber. Biubwas far var aktiv medlem i ZNP. I ZPPP var flertalet shirazis från Pemba. Under valen januari 1961, juni 1961 och juli 1963 fick ASP numerärt flertalet röster (1963 54%) men på systemet med enmansvalkretsar fick ASP lika eller färre platser i parlamentet än ZNP och ZPPP, som samarbetade. När Zanzibar blev självständigt från Storbritannien den 10 december 1963 bildade ZNP och ZPPP en koalitionsregering under ledning av Muhammed Shante. Det nya självständiga landet blev medlem i FN.

Ett nytt parti, UMMA Party, bildades under 1963 efter det att Babu och många andra lämnade Hizbu, bl a på grund av olika uppfattningar om araber eller afrikaner skulle företräda partiet i valkretsarna. UMMA Party samarbetade nära med ASP och medlemmarna anslöt sig efter revolutionen till ASP.

Att en minoritet regerar och sedan länge diskriminerat den grupp som vunnit flest röster bäddar för en revolutionär situation. ASP/ UMMA Party bildade en kommitté med 14 medlemmar, som anses ha förber-

rett revolutionen. Det var dock en annan grupp som i praktiken genomförde den.

Den 12 januari 1964 kunde invånarna på Zanzibars huvudö, Unguja, till sin förvåning lyssna till en röst på radiostationen "Sauti ya Unguja", som talade swahili med en ugandesisk accent och som proklamerade att Zanzibar förtryckarregim inte fanns längre. "Vakna ni svarta människor, tag era gevär och bekämpa de rester av förtryckare och imperialister som fortfarande finns på ön". Rösten tillhörde John Okello, som kallade sig Field Marshal Okello. Han kom ursprungligen från Uganda och hade 1959 flyttat till Pemba för att livnära sig genom arbete i ett stenbrott. Han rycktes med i de livliga diskussionerna i ASPs politiska möten och blev med sin karisma ledare för en grupp unga aktivister.

Okello kom med båt till Unguja i februari 1963 för att organisera maktövertagandet. Han hade sen barndomen velat bli militär men misslyckats. Nu blev han en självutnämnd Field Marshal, som ledde en styrka som attackerade en polisstation i Zanzibar, där de lyckades plundra vapenförrådet. De tog kontroll över radiostationen och attackerade Sultanens palats. Sultanen lyckades fly. Försedda med fler vapen startade de en dödlig jakt på framför allt (politiskt aktiva) araber och indier. Hur många som dödades är oklart. "Gissningarna" spänner från 50 till 20 000. Biubwa själv bevitnade inte att människor dödades. Tre dagar efter revolutionen såg hon dock liket efter en indier, som varit medlem i Police Mobile Force.

Biubwa och revolutionen

Abeid Karume, Abdulrahman Babu och andra ledande "komreds" hade för säkerhets skull lämnat Zanzibar innan attackerna. De höll sina möten i Palm Beach Hotel nära Selander Bridge i Dar i väntan på besked om den revolutionära utvecklingen. Biubwa hade nära kontakt med revolutionärerna som tog makten med vapen. Så fort som hon fick information om attackernas framgång, for hon till Palm Beach Hotel och meddelade "mambo tayari" – 'det är

klart'. Den underförstådda meningen var att de ledande i ASP och UMMA Party skulle skyndsamt förbereda sig att resa till Unguja.

President Nyerere hjälpte ASP-ledarna att ordna en båt till Zanzibar. Nyereres vän Mischa Fainzilber (ägare till Silversands Hotel, som han senare donerade till DSMs universitet) körde själv genom natten dagen efter revolutionen sin båt med ledningen i ASP till Unguja. På vägen mötte de skeppet som förde den flyende Sultanen Seyid Jamshid på väg till Dar es Salaam. Fainzilber bad ASP-ledarna att gömma sig medan han vinkade till den passerande Sultanens fartyg. När Karume och Babu steg i land på Unguja fann de att de inte kunde acceptera det sätt som Okello och hans aktivister betedde sig. De återvände snart till fastlandet för överläggningar med Nyerere.

Biubwa stannade kvar i Dar es Salaam med uppmaningen att ta hand om de många journalisterna som ställde frågor om revolutionen. Hon svarade opreciserat om var Karume och andra ledare befann sig. "Wako" (dom finns) blev hennes svar utan att förtydliga att de redan åkt till Zanzibar. Hon återvände efter några dagar med chartrat flyg till Unguja tillsammans med en brittisk journalist.

Efter att ha landat på den starkt bevakade flygplatsen på Unguja lyckades Biubwa ta sig genom passkontrollen med hjälp av att hon kändes igen av en medlem av UMMA Party som utnämns till chef för migrationsenheten. Snart syntes hon som enda kvinna på gatorna tillsammans med "makomred" i UMMA Party med vapen i hand. Boken nämner många kvinnor som aktivt stödde revolutionen men Biubwa var enligt Zuhura Yunus den mest framträdande.

Säkerhetsläget på Zanzibar var prekärt, inte minst för araber och de som uppfattades som förrädare. Okellos aktivister gjorde husranssakingar och arresterade många som blev misshandlade vid Raha Leo av en grupp kvinnor med påkar. Biubwas far, var arab samt medlem av ZNP, löpte stor risk att bli arresterad. Från flygplatsen åkte Biubwa omedelbart till föräldrahemmet. Trots att relationen med fadern var dålig, så ville hon hjälpa honom. ("Damu nzito kuliko maji"- blod är tjockare än vatten - säger Waswahili). Hon visste att fadern hade ett gevär hemma. Revolutionärerna hade beordrat att alla vapen måste lämnas in till Raha Leo. Men Biubwas pensionerade far var sjuk och hade inte lämnat in geväret. Fadern gick med på att Biubwa lämnade in geväret å hans vägnar. Strax efter att Biubwa lämnat föräldrahemmet med geväret kom en revolutionär grupp för

Revolutionens nyckelpersoner: Karume i kostym, Biubwa och Babu längst till höger

att ta honom till Raha Leo. När kvinnorna vid Raha Leo ville slå honom hindrades de av en revolutionär som kände Biubwa och fadern; "huyo mzee wetu, msimpige" (den gamle är en av oss, slå inte honom).

Den 25-åriga Biubwa fick bli i uppgift att kontrollera informationsspridningen från öarna till omvärlden samt att övervaka utskedningen av utlänningar (främst vita). Hon hjälpte också till att ordna mat till de som inte vågade lämna sina hem under de turbulenta veckorna efter revolutionen. Inte minst beledsagade hon ASPs ordförande Karume. Hon framstod nästan som hans "body guard". Där Karume syntes fanns också Biubwa. På en gruppbild med Karume och hans närmaste "komreds" syns Biubwa som den enda kvinnan klädd i khaki skjorta och byxor och utan slöja.

Karumes förtrogna

Under Karumes tid som president för den nya regeringen var Biubwa en person som han litade på. Hon följde honom på resor på Zanzibar och fastlandet tillsammans med hans ministrar. Biubwa reste också tillsammans med Karumes första fru Bi Fatma, bli till USA där de var i sex månader. Karumes livvakter lär inte ha gillat det nära samarbetet mellan presidenten och Biubwa, som rörde sig mer eller mindre som en familjemedlem i presidentens bostad. Som arab misstänktes hon för att inte ha helt lojala avsikter. Biubwa rörde sig hemvant i Karumes kök. Chefen för säkerhetstjänsten var rädd att Biubwa skulle lägga gift i maten. Karume svarade att i så fall skulle vi alla avlida eftersom alla i familjen (inklusive Biubwa) äter av samma mat.

Karume skickade Biubwa på två hemliga uppdrag till Kenya. Vid den första resan blev hon arresterad av hamnpoliserna och avvärjades. Efter att president Jomo Kenyatta telefonerat president Abeid Karume och fått en förklaring släpptes Biubwa och sattes på ett charterplan tillbaka till Unguja, med sina pengar men utan sin pistol. Den andra resan gick bättre. Hon lyckades få tag i ett brev från Zanzibars regering om livstidsersättning till en av revolutionärerna från Kenya. Efter återkomsten från en by utanför Kisumu (där revolutionären Ingen bodde) till Unguja gav hon brevet till Karume, som brände brevet.

Dödade Biubwa sin far?

Frågan är rubriken på ett kapitel i boken. Det gick rykten om att Biubwa var inblandad i att mörda sin egen far. Zuhura Yunus redovisar med hänvisning till flera källor att dessa rykten var falska. Biubwas far, Amour Zahor, polisinspektör och aktiv

medlem i ZNP, sades ha funnits med på en lista från 14-manna kommittén över de personer som skulle arresteras efter attacken den 12 januari 1964. Rykten spreds om att en kontrarevolution planerades vilket ledde till att allt fler ZNP-medlemmar och araber arresterades och fördes till Raha Leo och fängelset Kiinua Miguu.

Zanzibar hade inte ett normalt rättsväsende från revolutionen fram till 1985. De domstolar som fanns avskaffades efter revolutionen. Istället bildades folkdomstolar, som verkade med lekmän utan juridisk utbildning. 1984/85 röstade Zanzibar representanthuset igenom en domstolslag och formella domstolar upprättades.

Tre dagar efter den 12 januari 1964 arresterades Biubwas far. Biubwa bad Karume att fadern skulle släppas fri. Karume accepterade detta men Amour Zahor måste underteckna att han inte skulle fortsätta sin politiska verksamhet. Om pappan bröt detta löfte så skulle både Biubwa och hennes far dödas.

Amour Zahor blev sedermera arresterad igen och dödas 29 oktober 1964, ungefär nio månader efter revolutionsdagen. I boken finns en kopia av en skriven rapport från en "torterad Zanzibari, Nasor Mansur Mohamed, som berättar om Amour Zahors död. Nasor, som var en försäljare, blev arresterad dagen efter revolutionen. I april blev han frigiven men kort därefter blev han arresterad igen och satt i fångenskap till augusti. Han blev aldrig åtalad och inte dömd. Den 29 oktober togs han tillsammans med 18 andra arresterade i militärlastbil till en plats (Kama) 16 km utanför Stenstaden. Alla 19 uppmanades att skriva sina testamenten. Den före polisinspektören, Biubwas pappa, ville inte skriva eftersom han redan lämnat ett testamente hos sin hustru. Amour Zahor togs då åt sidan och sköts i magen. Tre andra fångar nekade till de brott som de ansågs skyldig till och blev ihjälskjutna. Nasor Mansur Mohamed beordrades gräva en grav för de fyra döda. Han såg att Amour Zahor fortfarande andades. Nasor blev tvingad att begrava Amour Zahor först och sedan lägga de andra tre döda kropparna ovanpå. Nasor blev frigiven åtta år senare.

Under tiden som pappan arresterades fram till hans död var Biubwa i Aga Khans sjukhus i Nairobi för behandling av magproblem på regeringens bekostnad. Av en händelse läste hon i en tidning att hennes pappa blivit arresterad igen. Hon ringde president Karume för att få en förklaring. Karume sade att Biubwa skulle få höra varför när hon återvände till Zanzibar. När hon återvände var hennes pappa redan död och hennes mamma hade börjat "eda", en sorgperiod om fyra månader

och tio dagar. Karume förklarade att han varit på Pemba och hade ingen vetskap om det dödande som pågick i fängelset och att hennes far dödates. När han blivit informerad om att tre i boken namngivna personer höll på med att döda arresterade utan hans vetskap, beordrade Karume att dödandet skulle upphöra och att alla avrättningar måste godkännas av presidenten. Fram till idag talas det på Zanzibar om många kända och okända personer som "försvann" under denna rättsosäkra tid. Ett exempel är Abdallah Kassim Hanga, som var vicepresident på Zanzibar och även minister i unionens regering under Nyerere.

Biubwa och mordet på Karume

Muhammed Humudi, som dödat en polis, frigavs av Karume tillsammans med många andra fångar strax efter revolutionen. Oktober 1964, fängslades han på nytt, anklagad för att ha planerat en kontrarevolution. I mars 1972 benådade Karume ett antal fångar som beskyllts ha planerat en andra revolution – dock inte Muhammed Humudi. Hans 26-årige son, löjtnant Humudi Mohammed Humudi, fick ryktesvägen höra att hans far skulle ha torterats och dödates i fångenskapen. Tillsammans med tre kumpaner tog löjtnant Humudi den 7 april 1972 hämnd genom att tränga sig in och skjuta Karume när han spelade brädspel (mbao) med sina vänner i partihögkvarteret i Kisiwandui i Zanzibar stad.

Strax efter attentatet skulle Karumes första fru Bi Fatma och Biubwa besöka president Karume på sjukhuset. De fann att Karume redan hade avlidit. De såg också liket efter attentatsmannen löjtnant Humudi, som låg på en bår utanför sjukhuset. Två dagar senare deltog Bi Fatma och Biubwa med stor sorg i begravningen av Karume.

Omedelbart efter mordet började säkerhetstjänsten arresterar personer som kunde tänkas att ha med mordet att göra. Omkring 1100 personer fängslades. Biubwas nära relation till Karume hade ständigt betraktas med misstänksamhet av 14-mannakommittén och Karumes livvakter. Man trodde också att Biubwa kanske var inblandad i mordet som en hämnd för hennes fars grymma död. Efter begravningen kom säkerhetstjänsten till huset där hon och Bi Fatma sörjde. Biubwa uppmanades stiga in en bil som körde henne till fängelset Kiinua Miguu. Hon fick aldrig en förklaring arresteringen, som beslutats av säkerhetstjänstens chef Ibrahim Makungu.

Även Abdulrahman Babu, som bodde i Dar es Salaam, arresterades där. När hans hustru Ashura frågade Nyerere om varför, så blev svaret att Babu hölls inspärrad för Babus egen säkerhet.

Biubwa satt inspärrad i fyra månader och tio dagar utan rättegång. I cellen fanns några jutesäckar som madrass och två hinkar, en för vatten en som toalett. Maten ledde till diaréer, ibland färgade av blod. Biubwa fick meddelande om att hon skulle frigges vid två tillfällen efter tre månader om hon levererade sexuella tjänster till en av cheferna inom militären. Biubwa vägrade. Först den 15 augusti 1972 kunde hon åka hem och återse sin mor och sina sju barn i föräldrahemmet i Mkunazini.

Fortsatta äventyr

Biubwa gifte sig 1966 med en indisk chef för Zanzibars hamn. Hon hade fått Karumes tillstånd att resa med maken till England, och födde 1968 en son. Efter en tid sprack äktenskapet. Till skillnad från maken ville Biubwa tillbaka till Zanzibar. Hon lyckades övertyga Karume att bekosta flygbiljetter för henne och barnen. Hon måste besöka den tanzaniska ambassaden i London för att förbereda resan. Där träffade hon den tanzaniske ambassadören Paul

Biubwa till höger vid boksläppet i Dar

Rupia. Passionerad kärlek uppstod och Biubwa blev åter gravid. Ambassadören ville att hon skulle stanna i England. Den envisa Biubwa höll fast vid sina resplaner. När hon fått sina biljetter från Karume, så flög hon med stor mage till Tanzania. Efter födseln av en dotter 1969 blev hon anställd i handelsministeriet. Där träffade hon Ali Hassan Khamisi som hon gifte sig med 1974. Han blev 1975 far till hennes dotter Salma. På Biubwas initiativ upplöstes deras äktenskap.

Medalj

Zanzibars president Dr. Ali Mohammed Shein utdelade "Nishani ya Mapinduzi" (Revolutionsmedaljen) till Biubwa i januari 2019 för hennes insatser. Att det tog så lång tid att erkänna Biubwas bidrag i Zanzibars revolutionära historia förklaras i boken med att hon var kontroversiell – att hon var en "free spirit" som politiskt och privat levde radikalt och som hon själv tyckte var bäst och att hon förknippades med sin faders död. Biubwa fortsätter att vara aktiv i politiken som pensionär. Hon inbjöds 2016 av Irlands ambassadör till ett seminarium om kvinnor i frigörelsekampen, där hon berättade om sin roll i revolutionen på Zanzibar.

Bokens betydelse

På sociala medier diskuteras numera ofta om vad, hur och varför, som hände med människorna som var engagerade i Zanzibars revolution. Boken är ett bra exempel på en faktabaserad beskrivning som söker kasta ljus över bidragen från en av de relativt okända ledande kvinnorna före, under och efter Zanzibars blodiga revolution.

Red.

Kommentar

Prof. Emeritus Abdulaziz Lodhi har kommenterat boken om Biubwa:

Afro-Shirazi Party hade många anhängare, mest manliga, som var nyligen naturaliserade medborgare, en del kristna som var aktivt våldsamma under första veckan av revolutionen.

Field Force Unit (som Yunus skriver) var i Tanganyika och Kenya, i Zanzibar hette styrkan "Police Mobile Force" (PMF), de var Zanzibarare, c:a 300, resten av polisen, c:a 650, var utläningar från övriga Östafrika, mest från Tanganyika.

Jag minns den dagen då Biubwa och några manliga soldater kom till hennes far, grep honom och fängslade honom första gången. Den andra gången han greps var jag inte i Zanzibar.

Vi kände Biubwas familj eftersom vi kommer från samma kvarter. På 30-och 40-talet bodde min farfar med sina barn och några släktingar i Amour Zahor's (Biubwas far) stora hus som finns kvar i Mkunazini nära Hamamni. Jag minns inte om jag har någon gång talat med Biubwa men jag såg henne ofta i guerilla/militär uniform efter revolutionen.

Jag var en aktiv studentledare under 1962-63 (Ordförande i partipolitiskt obundna All Zanzibar Students Union samt Vice Ordförande i Zanzibar UN Student Commission, liknande den svenska Utrikes Politiska föreningen). Ett par veckor efter revolutionen när alla förbund, föreningar och klubbar upplöstes och deras verksamheter med egendomar, arkiv m.m. togs över av Afro-Shirazi Party (ASP), blev jag under två månader Sekreterare för Studentfrågor i Afro-Shirazi Youth League (ASP Vijana). Sedan avskaffade man mitt sekreterarskap och studentfrågorna togs omhand av utbildningssekreteraren i ASP Youth League.

Jag såg aldrig Biubwa på något politiskt möte före revolutionen. Jag brukade vara där, även på fackföreningarnas offentliga möten. Att Biubwa var med i ASP är något nytt för mig. Hon var definitivt med i UMMA och hon syntes offentligt först några dagar efter kuppen.

Hennes far var Police Inspector under sina unga år. Som jag minns var han inte politiskt aktiv men en framstående ledare av Arab Association som britterna hade skapat i vilken t.o.m. Sultanen var hedersmedlem. Dessa Community Associations (African Association, Shirazi Association, Indian Association, Goan Association, Parsi/Parsee Association, och Comorian Association) var baserade på den manliga härkomsten. Indian Association var vidare delad i Sunni Jamat, Hindu Union, Bohra Jamat, Aga Khan Ismaili Jamat & Khoja Shia Jamat. Sunni Jamat inkluderade alla Sunni Muslimer från hela Indiska halvön inklusive Sri Lanka.

Under några veckor på slutet av 2013 och i början av 2014, deltog Biubwas dotter Lubayna Fawsett bosatt i USA intensivt i våra diskussioner på Zanzibar Institute for Research in Public Policy (ZIRPP, där jag var en av grundarna men jag avgick för fyra år sedan p g a tidsbrist) om revolutionen i Zanzibar och alla rasistiska, negativa och destruktiva händelser som folket tvingades uppleva under nästan 20 år. Speciellt under Karumes brutala diktatur där säkerhetstjänsten hade fria händer. Både min äldre bror Mohamed och jag hade direkt brevväxling med Lubayna under några månader.

***

En glimt av hopp: Faraja Orphanage i Ndaga

Jag har stirrat på en blank sida över en halvtimme nu. Vi fick en förfrågan om att skriva en ny artikel för Habari med min artikel Någoting växer i Ndaga från 2015 i åtanke. Det har hänt så mycket sedan dess, både i våra personliga liv, i organisationen och i världen. Så att skriva en artikel där jag ska försöka samla de senaste sju åren, men kanske framför allt nutiden är en utmaning. En utmaning jag gärna antar.

I Tanzanias södra delar, söder om Mbeya, ligger en liten by som heter Ndaga. Ndaga och dess närområde har varit väldigt hårt drabbat av HIV och i början av min kontakt med området fanns där många föräldralösa barn. Pastorn Mchungaji Fomeni Mwanginwa och hans fru startade barnhemmet som de kallar Faraja Childrens Home för att hjälpa de föräldralösa barnen i närområdet, och när vi 2015 registrerade vår organisation Friends of Ndaga bodde det ca 50 barn hos pastorn och hans fru.

Vi har som alla ni andra inte kunnat resa som vi vill de senaste åren, och det har därmed inte varit möjligt att hälsa på barnhemmet på plats. Men vi har med hjälp av familjen Kalenge i Katumba känt oss uppdaterade om läget och i nuläget bor det ca 25 barn på barnhemmet.

Färre barn och inflation

Den goda nyheten är att anledningen till att där bor färre barn, inte handlar om barnhemmets kapacitet, utan att området idag inte är lika HIV-drabbat som för 10–15 år sedan, samt att flera barn har växt upp och lämnat barnhemmet utan att lika många nya barn behövt hjälp. Den tråkigare nyheten är att på samma vis som vi känner av inflation här i Sverige med ökade matpri-

ser, händer detsamma där, och trots nästan en halvering av antalet barn så krävs det samma summa pengar varje månad för att kunna förse barnen med ett mål Uji (majsvälling) om dagen.

WinWin

Vi har under de senaste åren samarbetat med en inspirerande kille som heter Baraka Kalenge. Han är son till William Kalenge som hjälper oss att se till att barnhemmet får maten producerad och levererad. Baraka jobbar hårt med skogsjordbruk. Tillsammans med vår svenske Daniel har han startat organisationen Tupendane som vill plantera skog, främst i Mbeya-regionen. Baraka odlar frukt och grönsaker på sin shamba som därefter köps upp med pengar som Daniel samlat in och levereras till barnhemmet i Ndaga. Ett samarbete på lokal nivå som gynnar både Baraka och barnen på barnhemmet.

Insamling i Sverige går trögt

Men nu till lite allvarigare toner. För det är inte utan utmaningar som vi kämpar oss framåt. Vår organisation Friends of Ndaga har de senaste åren haft svårigheter med insamlingen av donationer för maten till barnhemmet och i skrivande stund sitter vi i valet och kvalet om vi ska pausa vår insats, eller hur vi ska arbeta för att fortsätta framåt. Vi har haft den enorma turen att vi i en längre period haft organisationen Många bäckar små som varje månad skänkte en summa pengar som varit en stor hjälp på vägen, men den organisationen står inför avveckling och vi letar nu efter ett nytt sätt att föra arbetet vidare i en värld där allt fler behöver hjälp, där kris

Ann-Sofie Legind

efter kris avlöser varandra och människor även här i Sverige kan känna en stark ekonomisk osäkerhet.

Men det finns hopp

Det är dock inte utan hopp. Det har skett så mycket i Ndaga, det ser ljus ut för barnens framtid. Samtidigt som vi kämpar så har vi flera företag som ger oss deras kontors-pant, dvs pant på flaskor och burkar från deras lunchrum. Vi har vänner som vill stötta insamlingen och vi har våra kreativa hjärnor som letar lösningar.

Vill du som läser detta veta mer om barnhemmet i Ndaga, så har vi en grupp på Facebook som heter så enkelt som Ndaga och en hemsida ndaga.weebly.com.

Tillsammans gör vi skillnad.

Text: Ann-Sofie Legind

Foto: William Kalenge

Ann-Sofies mor arbetade på Åredalens folkhögskola (fd Hållands FHS) som hade utbyte med Katumba folkhögskola och kom på det viset i kontakt med Faraja barnhemmet. Ann-Sofie har besökt Tanzania flera gånger och bl a gjort högskolepraktik i Arusha.

***

Barn utanför, på blå vägg syns Faraja Children's Home

Baraka Kalenge som är och lämnar grönsaker till barnhemmet.

Hållbart center för föräldralösa barn

I över tio år har insamlingsstiftelsen Econef Sverige arbetat med att planera, genomföra och samla pengar för bygget av ett hållbart barncenter i norra Tanzania. Projektet är nu inne på sin sista fas, bygge av en förskola.

2007 startade Caroline Nicholas organisationen Econef för att hjälpa föräldralösa barn i norra Tanzania. 2012 börjar Econef Sweden planera en hållbar prototypbyggnad på Econefs område i Jua Kali utanför Arusha. Det var ett sätt att testa alla idéer och se vad som eventuellt behövde justeras till kommande byggnader. Byggandet drog igång 2013, och färdigställdes året därpå. Sedan påbörjades ett intensivt insamlingsarbete för att samla in de pengar som behövdes för huvuddelen av barncentret- själva barnhemsdelen där barnen skulle bo. Samtidigt arbetades detaljerade ritningar fram. De många volontärer som skulle komma att vara en del av processen hade nu någonstans att bo och slapp långa transporter till det blivande centret.

Ett antal store insamlingsevenemang och många trogna månadsgivare senare var det möjligt att börja bygga 2015. Ett stort antal volontärer från Sverige, de flesta studenter eller nyutexaminerade arkitekter eller ingenjörer, har rest till Tanzania för att vara på plats under olika delar av bygget.

Barnhemsdelen är en stor byggnad med flera delar, innergård och mur runt. Det tog tre år att färdigställa och 2018 kunde barnen äntligen flytta in i sitt nya hem. Förutom själva byggnaderna har barncentret också fått höns, kor och grisar och en ny byggnad för grisarna så att de kan spendera mycket tid utomhus. På tomten finns också majs, bönor, tomater och massor av fruktträd för att kunna vara närmast självförsörjande vad gäller mat. Regnvatteninsamling, solceller och biogasystem för matlagning har också varit en del av projektet.

Året därpå, 2019, påbörjades arbetet med att ta fram ritningar för den sista delen av projektet- en förskola. År 2020 svepte en pandemi över världen och Tanzania drabbades som resten av världen på flera sätt. Skolorna stängdes under en tid och varken turister eller volontärer kunde resa till Tanzania. Econef Tanzania visade sig vara ganska sårbart ekonomiskt och flera alternativ för ekonomisk inkomst diskuterades. I mitten av 2020 fattades beslutet att

Caroline Nicholas och Charlotte Lindqvist, grundare av Econef Tanzania/Sverige.

Ovan barncentret i Jua Kali, nedan barn, personal och volontärer.

investera i ett kycklingprojekt på centret. Detta har ökat den ekonomiska tryggheten och möjligheten att vara självförsörjande. Under 2020 färdigställdes också planerna för förskolan.

Nu står Econef inför den allra sista delen av barncentret. Förskolan är för ca 30 barn i två grupper, en för barn 3-4 år och en för barn 5-6 år med inne- och utemiljöer för både lek och lärande. Förskolan kommer också att ha matplats, toaletter, förråd, lärarrum med egen WC och förråd, vattentankar, pumptorn och trädgård som tar hand om grävattnet.

Byggandet av förskolan delades upp i tre etapper för att lättare kunna planera de olika etapperna. Tack vare en generös och lojal följarskara kunde grunden byggas under andra halvan av 2021. Just nu pågår arbetet med väggar och tak, väggarna blev klara under våren 2022 och taket är på plats innan årsskiftet. Econef Sverige arbetar nu för att samla in pengar så att förskolan- och därmed barncentret, kan färdigställas 2023, tio år efter det första spadtaget.

Charlotte Compton
Foto Econef Sverige
www.econef.org

Svetans höstmöte

Livslängden ökar snabbt i Afrika

Medellivslängden i Afrika har ökat med tio år sedan millennieskiftet. Världshälsoorganisationen WHO presenterade den goda nyheten efter att ha undersökt data från 2000 till 2019 om förväntad livslängd bland de 47 länder som utgör WHO:s afrikanska region. Undersökningen är en del av en kontinentomfattande rapport om framsteg när det gäller tillgång till sjukvård för alla. Enligt WHO-rapporten *Tracking Universal Health Coverage in the African Region 2022* har den förväntade livslängden på kontinenten ökat till 56 år, jämfört med 46 år vid sekelskiftet. Den globala hälsosamma livslängden ökade under samma period med fem år och är 64 år. Ökningen i Afrika är större än i någon annan region i världen under samma period.

Omvärlden 2022-09-06

Swahilikurser i Göteborg

På Göteborgs universitet finns två swahilikurser och till våren planeras en uppföljning, Swahili III. Länk <https://www.gu.se/studera/hitta-utbildning/introduktion-till-swahili-af1110> alt. af1210.

Nytt malariavaccin skyddar i två år

En dos av ett nytt billigt vaccin har visat sig ha ett högt skydd mot malaria, en sjukdom som överförs av myggor. Det nya vaccinet ger skydd i två år och har betecknats som mycket betydelsefull i kampen mot den dödliga sjukdomen. Boosterdosen av det nya malariavaccinet väcker stora förhoppningar om att det ska kunna produceras i stor skala inom några år.

Vaccinet, utvecklat av forskare vid Oxford University, kan representera en vändpunkt i kampen mot sjukdomen, uppgav ett internationellt forskarlag i tidskriften "Lancet Infectious Diseases". 627 000 människor - mestadels afrikanska barn – dog till följd av malaria under 2020.

Omvärlden 2022-10-03

IMF – from foe to friend

IMF has decided on a \$1.1bn Extended Credit Facility for Tanzania, which aims to boost social spending, increase fiscal revenue, and advance structural reforms. Since coming into power, President Samia Suluhu Hassan has improved relations with multilateral institutions which will be invaluable going forward.

Oxford Economics Africa 2022-08-18

Den 22 oktober höll åter Svetan traditionellt höstmöte efter uppehåll under pandemin. Det var roligt att träffas igen "in real life" denna gång i en trevlig lokal i Stockholm i närheten av Södra station. En eloge till Tove Altvall som hade ordnat lokal och höll i det praktiska. Det var flera deltagare från Friends of House of Culture, Dar es Salaam (<https://friendshouseofculture.org>). Vi inledde med att diskutera ett närmare samarbete mellan våra föreningar och eventuellt samgående.

Professor emeritus Abdulaziz Lodhi från Uppsala berättade om sitt yrkesliv som student, lärare, författare och forskare omswahili, swahilikulturen och swahikusens historia.

I Sverige började han 1970 för Sidis räkning göra listor på ord som saknades i ordböcker, och av detta blev 1973 *Korfattad swahili-svensk och svensk-swahili ordbok* i samarbete med Tomy Otterbrandt Sigvard von Sicard.

Lodhi har undervisat och handlett ca 800 personer vid Uppsala Universitet och flera tusen i Sverige och våra grannländer, samt på universiteten i Daressalaam, Zanzibar och New Delhi. Runt om i världen studeras swahili. I USA studeras swahili på ett hundratal universitet och gymnasieskolor. I Kina har undervisats i swahili i 60 år. I Afrika stärks swahilins ställning alltmer.

Lodhi berättade också om sin banbrytande forskning om *Sidis* i Indien. *Sidis* är ättlingar till tidiga emigranter och senare slavar från östra Afrika. Han påvisade också de överdrivna siffrorna på slavar som exporterats från Zanzibar.

Professor Paula Uimonen från Stockholms universitet berättade om sin antropologiska forskning om fiskesamhällen och hållbarhet i Tanzania i projektet *Ulimwengu wa Bahari ya Waswahili* (Swahili Havsvärldar). Projektet genomförs i samarbete med forskare från universitetet i Dar. Hon visade en film om hur man har börjat odla sjögurkor i Kaole, strax söder om Bagamoyo. Filmen *Jongoo Bahari* finns även på YouTube. Det är förbjudet att fiska sjögurka i Tanzania sedan 2003, men den får numera odlas och kan säljas via Zanzibar. Havsbruk är något som uppmuntras som en del av satsningen på Blue Economy i Tanzania. Sjögurkorna som odlas i Tanzania exporteras främst till Kina, där sjögurkan är en delikatess.

Det serverades snacks och fanns plats att umgås innan mötet avslutades med visning av filmen *The Royal Tour*. Den visar vad Tanzania har att erbjuda turister under guidning av president Mama Samia.

Filmen är välgjord med växlande innehåll men något för lång (1 tim) i mitt tycke.

Lars Asker, Foto: Jeanette Olsson

Ovan Abdulaziz Lodhi och Lars Asker i intensivt samtal. Nedan vid bordet Paula Uimonen samt Hans Persson och Helena Altvall från Friends of House of Culture

Äntligen! Sydafrika på bokmässan

Efter två års paus öppnade äntligen mässan för fysiska besök igen med Sydafrika som ett av tre teman men hur var det med intresset från media?

Ända sedan 2010 års bokmessa hade Afrika som temaland/kontinent är vi många som upptäckt mässan som en samlingspunkt för solidaritetsarbete. Jag var där fredag och halva lördagen och koncentrerade mig på Sydafrika och seminarierna som bokmässans ordnade.

Förutom alla spännande utställare, förlag, organisationer mm som har program i sina montrar, finns Internationella Torget med solidaritetsorganisationer och egna scener. Svenska kyrkan har en stor egen scen *Se Människan* med ett späckat program. Allt detta är gratis. Seminarierna däremot är dyra att se på plats.

Sydafrika hade skickat en stor delegation till mässan – förutom alla författare bl a ambassadören, chefen för Nationalbiblioteket. Svenskar som medverkade var bl a Per Wästberg, som väckte intresset för Sydafrika, Sveriges ambassadör Håkan Juholt, Mikael Wiehe, Marika Griehsel, Antje Jackelén, Åsa Simma från Sameteatern.

Apartheid – och sen?

Under apartheidtiden hade kampen mot apartheid ett starkt stöd i Sverige, också internationellt. Per Wästberg, Olof Palme, Afrikagrupperna. Sverige var det första landet Nelson Mandela besökte och kontakterna mellan våra länder var aktivt. Idén var att biståndet till ANC skulle gå över till utvecklingssamarbete. Idag är biståndet borta och har ersatts av handelsutbyte och politiskt samarbete. Besvikelsen är stor. Sydafrika hade behövt en Marshallplan för att rekonstruera samhället. Idag

är situationen för svarta barn sämre än under apartheid! Sydafrika är ett polariserat samhälle med större skillnader än någon annanstans – följt av Sverige. Nyliberalismen är ett problem där som här!

Sydafrika/Sápmi om försoning och vikten av språk

Antje Jackelén, Sindiwe Magona och Kajsa Huuva i samtal om processen för försoning – jämförelser mellan Sanningskommission i Sydafrika och Svenska Kyrkans arbete för en ursäkt till samerna i Sverige. Processen måste ta tid och arbetet omfattas av alla, inte bara tomma ord. I Sydafrika är situationen för svarta barn sämre nu än under apartheid! Förlorat land – med Åsa Simma från Sameatern och Sabata Mho Makae, författare som numera skriver på sitt modersmål setswana. I Sydafrika finns elva erkända språk och flera organisationer arbetar med att ge ut böcker för barn och stödja läsfrämjande arbete, främst är PRAESA som fick ALMA priset 2015. I Sverige har de samiska språken varit förbjudna men fem av de nio språken erkänns nu som minoritetsspråk. Samiska och sydafrikanska språkaktivister möttes i ett samtal om betydelsen av språk som bärare av kultur, värderingar och perspektiv. Gcina Mhlophe, legendarisk berättare talade om språk genom berättande, poesi, musik, teater och film.

Sindiwe Magona

Jag var särskilt glad att möta Sindiwe Magona, som deltog i panel efter panel med

bejublade inlägg. Hon är en av de mest framstående sydafrikanska författarna internationellt, bl a arbetade hon för FN 20 år, och är högt älskad i Sydafrika. På svenska finns *Mödrar emellan* som kom ut för drygt 20 år sedan och gavs ut på många språk. I romaner, barnböcker, teaterpjäser, föreläsningar tar Magona upp barns och kvinnors villkor och kampen mot rasism. Närmare åttio år har hon nu doktorerat på sin egen roman *When the Village Sleeps*. I Föreningen Afrikansk Litteratur hade vi henne på besök två gånger och vi har följt henne genom Facebook.

Mediabevakningen en besvikelse

Efter mässan har det varit förvånansvärt tyst om Sydafrika i svenska media, inklusive kulturprogrammen i Public Service. Bara två av de medverkande författarna har kommit ut med nya böcker översatta till svenska, bägge vita, och uppmärksammats, Marlene Van Niekerk och Damon Galgut.

Sindiwe Magonas har inte översatts till svenska sedan hon slog igenom med *Mödrar emellan*. *When the village sleeps* – se faktaruta!.

Bokmässan är kommersiell, författare måste sälja för att vara intressanta, men var höll förlagen hus?

Jag kom hem med många frågor och tankar, utvecklingen i Sydafrika och det minskade intresset från det etablerade Sverige drabbar ju också hela den afrikanska kontinenten – och Syd i sin helhet. De ökade klasskillnaderna i våra länder, problemet med rasism som vi har gemensamt. Fram

Folk på bokmässan: Från vänster Antje Jackelén och Karin Sohlgren, sedan Sveriges ambassadör i Sydafrika Håkan Juholt, Pär Wästberg, Sydafrikas ambassadör i Sverige Brigitte Mabandla, poeten Wally Serote och författaren Sindiwe Magona

till 2021 hade Sverige en kulturattaché i Sydafrika – Hedda Kraus Sjögren – som nu samarbetade med sina kontakter i Sydafrika för att organisera programmet. I dagarna dras ännu fler kulturattachéer in medan våra många militärattachéer inte ifrågasätts. Hur gör vi motstånd i ett nytt Sverige där klyftorna ökar medan bistånd, klimat, flyktingmottagande, kultur prioriteras ned? Där ”aktivist” blivit ett skällsord?

**Text och foto:
Karin Sohlgren
Föreningen Afrikansk Litteratur**

Faktaruta

- Seminarieprogrammen kan ses fram till nyår på Bokmässans PLAY, 295:-
- Globala torgets program – gratis via globalatorget.se GT PLAY
- Svenska Kyrkans program - Se Människan gratis via Youtube.
- *Karavan 2/2022* är ett fullmatat nummer på Tema Sydafrika. Beställ lösnnummer eller prenumerera från info@karavan.se
- Sindiwe Magonas alla böcker på engelska går att köpa digitalt via Amazon.
- Kindle kan laddas ned som app i alla läsplattor!
- *When the Village Sleeps* - bok och doktorsavhandling - finns nu tillgänglig genom Nordiska Afrikainstitutets bibliotek digitalt som open access. *Mödrar emellan* finns att låna på bibliotek.
- Föreningen Afrikansk Litteratur – föreningenafrikansklitteratur – webbsida och Facebook-grupp

Mer om böcker!

By the Sea

Roman av nobelpristagaren Abdulrazak Gurnah som gavs ut 2001.

I en liten engelsk kuststad bor Saleh Omar, 65 år, och flykting från Zanzibar. Han har kommit till England under ett annat namn och med ett förfälskat pass, och låtsas i början inte kunna tala engelska. Han bemöts med förvåning över att han som är så gammal har flytt från sitt land och redan på flygplatsen blir han fråntagen det mest värdefulla i packningen, ett litet skrin med ”udi”, det vill säga rökelse. Men nu har en socialsekreterare tagit honom under sina vingars skugga och han har fått en bostad där han från ett fönster kan se en glimt av havet.

En yngre man, Latif, kommer också från Zanzibar, men har redan levt många år i England och tycks vara relativt integrerad. Vi får inledningsvis veta betydligt mer om bakgrunden till hans landsflykt, som gått via studier i Östtyskland. Som läsare är det nu lätt att föreställa sig att flyktingsituationen är romanens huvudtema. Men så enkelt är det inte, för det Gurnah skriver allra mest om är enskilda människors syn på sig själva, sina minnen och sina relationer till varandra. Och det ska visa sig att de två männen är avlägset besläktade och att olyckliga omständigheter lett till en grym familjefejd, som ligger bakom Saleh's otroligt sorgliga öde.

Denna invecklade historia berättas på ett skickligt, men lågmält och underfundigt sätt. Faktiskt så lågmält och underfundigt att det nog inte skulle ha tilltalat mig så mycket om jag varit yngre.

Möjligen upplever jag också den känsliga miljöbeskrivningen som särskilt intressant eftersom jag en gång besökt de platser han beskriver.

Gurnah har, som den akademiker han är, även garnerat sin historia med en föga känd litterär referens – ”Bartleby the Scrivener” av Herman Melville (1853). Denna ger, även om man googlar på den, inte mycket mer än att den förstärker den känsla av hopplöshet och uppgivenhet som redan finns i romanen. Så det tycker jag att han gott hade kunnat låta bli.

För läsningen av *By the Sea* lämnar mig ändå i förhoppningen om att människor kan förlåta och försonas.

Och vilken fantastisk film det skulle bli av denna historia!

Pia Eresund

Two more books

Biubwa Amour Zahor: Mwanamke Mwanamapinduzi

Tanzania might be in the news for producing East Africa's first Nobel laureate for Literature, but there are other compelling reasons that merit attention, like the pathbreaking biography by BBC journalist Zuhura Yunus, E&Vison Publishing.

Mwanamke Mwanamapinduzi (The Revolutionary Woman), written in Kiswahili, retrieves from the Tanzanian archives a colourful character whose exploits in the 1960s Zanzibar revolution have largely gone unnoticed. This act of recovery, hopefully, will draw attention to other forgotten heroines.

Pioneers, Rebels and a Few Villains: 150 years of Journalism in Eastern Africa

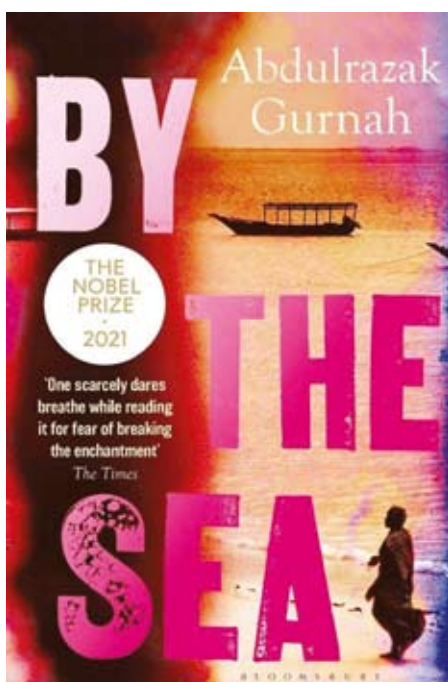
”Journalism is the first draft of history” yet seldom do we read the stories of those chroniclers of history. That's exactly what the Ugandan Charles Onyango-Obbo, the doyen of East African journalism seeks to redress. The result: a compelling read that should enrich our understanding of journalism pioneers in the region. Written in sprightly diction, the book is as entertaining as it is informative.

Peter Kimani

Professor of Practice, Aga Khan University Graduate School of Media and Communications (GSMC).

[Read the original article here.](#)

GlobalBar Magazine 2022-01-07

Bwana Maji minns

Lars Asker fortsätter här att berätta episoder från sitt arbete med vattenförsörjning i Tanzania i omgångar från 1969 till 1984.

Tidigt på morgon vaknade jag av att tåget stod stilla och jag hörde röster utanför. Genom fönstret såg jag boskapsfällor av silver-färgade stålrör och när jag lutade mig ut och såg framåt såg jag en stor stationsbyggnad där det stod Dodoma på taket med stora bokstäver. Nu blev det bråttom. Ut med kistan genom fönstret. Där togs den emot av villiga händer och sedan snabbt av tåget.

Kvällen före hade vi lämnat Dar es Salaam efter drygt två veckors förberedelser. Ätit traditionell brittisk middag i restaurangvagnen med vita durkar på borden och gott om bestick och tallrikar. Under middagen förvandlades kupén till en färdigbäddad sovkupé.

Nu visade det att det inte alls var så bråttom, tåget stod gott och väl en timme på stationen bl a för att fylla på vatten till det stora ångloket. Tågen var numera så långa att mer än hälften stod utanför perrongen. I Dodoma hamnade man då i området för att lasta på boskap för transport till Dar es Salaam och kusten.

En svensk fredskårist från vattenmyndigheten "Maji" mötte och förde oss direkt till

ett gammalt stenhus bakom järnvägshotellet. Vårt hus var från tyska tiden och hade då varit sjukstuga.

Under tågens uppehåll i Dodoma promenerade en del passagerare tvärs över gatan till järnvägshotellet, Dodoma Hotel, och tog sig en öl på verandan under väntetiden. Dodoma Hotel var det enda hotellet i Dodoma med lite högre standard. Under åren träffade vi en hel del tåg- och bussresenärer där. Järnvägen drev busslinje med första och andra klassavdelning på sträckan Mbeya-Iringa-Dodoma-Arusha, 108 mil, en delsträcka på The Great North Road från Kap till Alexandria. Den gick nästan enbart på dålig grusväg, färdmekaniker medföljde.

Dodoma Hotel var även bas för svenska deltagare i Safarirallyt som då gick i alla tre länderna i Östafrika.

Bostad direkt

Det var nog unikt att vi redan första natten kunde sova i vår bostad. Det vanliga var annars lång inkvartering på hotell och house-warming i väntan på ett *government quarter*, de f.d. kolonialtjänstemäns stan-

dardiserade hus. I några större städer fanns även lägenheter. Bostädernas möblering var också standardiserad. Madrasser stoppade med kapok var standard men skummimadrasser hade börjat användas. Kapok kommer från kapokträdet frukter, bomullslänkande men betydligt tyngre och fastare. Kapok var tidigare populärt i Europa för sittbrunnsdynor i båtar på grund av tyngden och att de flyter bra.

Government Store

Redan första dagen fick jag följa med när kollegan körde ut ett mätgång till en by nära Dodoma. Jag fixade el och vatten och tog emot möbler, handlade och hann även med ett kort besök på Maji-kontoret.

Dagen efter åkte vi till *Government Store* för komplettering. Ett sådant fanns i alla städer och de hade ett mycket brett sortiment, allt ifrån vattenfilter och möbler till bostäder, campingutrustning och allt vad som kunde behövas för byggverksamhet.

Mjukstart

Att bostad väntade på oss kunde vi tacka den regionala vatteningenjören för. Han var svensk, på kontoret fanns två svenska volontäringenjörer och i Majis verkstad arbetade tre svenska volontärer som mekaniker. Och nu kom även en svensk till bokföringsavdelningen.

I Dodoma fanns landets huvudkvarter för vattengeologi och brunnborrning. Där var chefen färgstark svensk geolog och andreman en tanzanier som studerat i Uppsala. Efter några månader kom ytterligare en svensk som arbetade som borrningssamordnare och lärare för utbildning av vattenbörare.

På det viset fick jag en mycket bra och enkel mjukstart. Regionala vatteningenjörer förflyttades ganska ofta liksom alla statliga chefer, bl a för att motverka korruption. För kontinuitet och som kunskapsbank fanns en "Office Supervisor", i Dodoma en kristen indier, Mr Philip från Goa. De båda svenska cheferna ersattes snart av tanzanier.

I mina arbetsuppgifter ingick att en gång i månaden samla in meteorologiska data från mätstationer, de flesta vid dammar runt om i region. På dessa resor då även dammvakten som tjänstgjorde som observatör skulle avlönas följde Mr Philip ofta med. I den torra Dodomaregionen var det alltid extra trevligt att besöka dammar med en vattenspegel och grönska.

Text o bild: Lars Asker

Ovan f.d. Tyska sjukstugan, som blev bostad för mig och Hans. Nedan ett gäng svenska volontärer på Maji vid min Landrover. I frustration över Majis ständiga bilbrist köpte jag en egen Landrover; på det viset kunde jag genomföra arbetsresor på ett planerat sätt.